Orpana

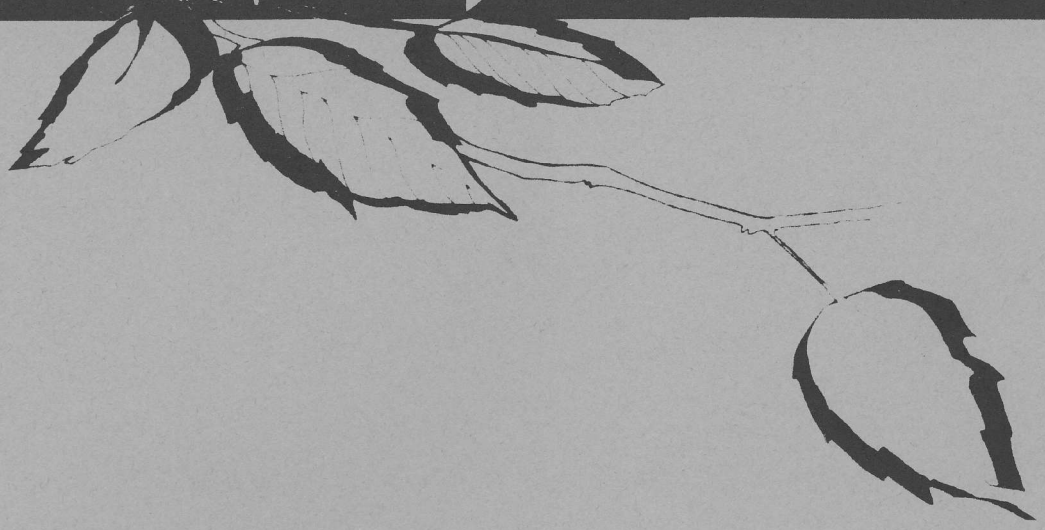

Seura on saanut uuden puheenjohtajan

❖

Miten murha uutisoitiin 1860-luvulla?

❖

Elektronisille julkaisuille id-tunnus

Orpana ❖ Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n julkaisu
nro 2/2001

Tampereen seudun
sukututkimusseura ry:n julkaisu

Orpana
nro 2/2001
vuodesta 1979 nro 54

Julkaisupäivä 03.09.2001
Toimitus ja taitto Johanna Kurela
Kansikuva Arja Kääriä

ISSN 0359-128X

Seuran osoite
Tampereen seudun sukututkimusseura ry
Kalkun viertotie 1 D 63
33330 Tampere

Seuran tilinumero
Merita Tampere 114630-7209098

Seuran www-sivut
www.genealogia.fi/stutkyh/tsss/

Seuraava Orpana ilmestyy 02.01.2002.
Deadline 15.11.2001.

Tampereen seudun sukututkimusseura ry v. 2001

Puheenjohtaja
Eino Koskinen
Rongankatu 4 D 95
33100 Tampere
puh. 03–214 6731
sähköposti: einokos@saunalahti.fi

Varapuheenjohtaja, julkaisujen toimitus
Johanna Kurela
Sorsapuisto 1 A 10
33500 Tampere
puh. 03–261 2292
sähköposti: johanna.kurela@koti.soon.fi

Ohjelma-asiat
Antti Lähde
Piettasenkatu 2 A 24
33580 Tampere
puh. 03–362 7587
sähköposti: heikari@koti.soon.fi

Retket
Erkki Sivi
Kaskitie 11 A 5
33540 Tampere
puh. 03–255 2447

Tarkistakaa yhteystiedot aina uusimmasta lehdestä!

Sihteeri; jäsenasiat, osoitteenmuutokset
Marjatta Rintala
Kalkun viertotie 1 D 63
33330 Tampere
puh. 03–343 2004
sähköposti: mrintala@koti.soon.fi

Rahastonhoitaja
Pirkko Laine
Hatanpään valtatie 6 A 11
33100 Tampere
puh. 03–212 1207
sähköposti: pirkko.laine@pp1.inet.fi

Julkaisujen myynti ja tilaukset
Hilkka Järvinen
Mäntykatu 4 B 16
33200 Tampere
puh. 03–214 6740
sähköposti: hilkka.jarvinen@pp.nic.fi

Kirjastonhoitaja
Sirkka Nordfors
Nuijatie 19 A
33710 Tampere
puh. 03–356 1821

Webmaster
Markku Ollila
sähköposti: ollilma@koti.soon.fi

Puheenjohtajan palsta

Hyvät Tampereen seudun sukututkimusseuran jäsenet. Kesä on vierähtänyt itse kultakin varsin pitkälle ja päivä lyhentynyt, joka merkitsee myös sitä, että yhdistyksen toiminta pyörähtää taas pian käyntiin.

Se pyörähtää käyntiin uuden puheenjohtajan johdolla. Valinnastani haluan vielä lämpimästi kiittää jäsenkuntaa siitä luottamuksesta ja kunnianosoituksesta, joka tuli osakseni.

Tässä yhteydessä on myös mainio tilaisuus kiittää seuran edellistä puheenjohtajaa Pekka Nuottajärveä. Hän oli seuran peräsimessä neljä vuotta, joiden aikana seuran jäsenmäärä lisääntyi huomattavasti, jäsenistölle tarjotut aktiviteetit olivat moninaiset, mutta ennen kaikkea Tampereen seudun sukututkimusseuran tunnettavuus maassamme lisääntyi aivan merkittävästi. Näistä Sinulle kiitos Pekka!

Hallituksesta poistuivat Virpi Nissilä ja Ari Vesola toinen opiskelun, toinen paikkakunnalta muuton takia. Monet kiitokset ansiokkaasta toiminnasta heille!

Hallituksesta poistuneiden jäsenten tilalle valittiin Pirkko Laine, Antti Lähde ja Erkki Sivi. Toivotan hallituksen entisille ja uusille jäsenille onnea ja menestystä heidän vaativissa tehtävissään.

Seuran hallitus esittäytyy tämän lehden sivuilla 7–11.

Jäsenkunta odottanee jonkinlaista ohjelmajulistusta tai linjanvetoa, jonka avulla tulisin ohjailemaan seuran toimintaa. Näyttää kuitenkin siltä, ettei mitään suuria linjamuutoksia tarvitse tehdä, koska seura on ollut osaavissa käsissä jo vuosikausia ja toimii varsin tehokkaasti.

Mennyt kausi oli ja edelleen on toimintaa täysi. Tässä yhteydessä lienee syytä muistella syksyn 2000 muutamia tilaisuuksia:

Kari Luukka piti esitelmän Metsossa aiheesta "Mikrotietokone sukututkijan apuna sekä sukututkimusohjelmien vertailua". Asia herätti laajan keskustelun. Pekka Nuottajärven esitelmä "Puumerkit" keräsi ennätysyleisön jäseniltaan. Talvikki Torpan esitelmä "Suomalaisista etunimistä" kiinnosti jäsenistöä paljon.

Sukututkimuspäivä tämän vuoden tammikuussa Sampolassa meni vanhalla rutiinilla, joskaan emme saavuttaneet edellisen sukututkimuspäivän yleisömäärää.

Muista toiminnoista mainittakoon, että puheenjohtaja Nuottajärvi luovutti seuran viirin Kirsti Vimparille kiitollisuuden osoituksena pitkäaikaisesta työstä seuramme sukututkimusneuvojana.

Elokuussa v. 2000 pidettiin Helsingissä sukututkimusviikko, johon myös seuramme osallistui, sekä myyntitapahtumaan että yksityisten jäsenten osallistumisena esitelmätilaisuuksiin.

Syksyn aikana järjestettiin kaksi kuvankäsittelykurssia sekä keväällä pyynnöstä vielä yksi, joka kuitenkin jäi vajaamiehitetyksi ja näin aiheutti seuralle taloudellisia menetyksiä.

Retkistä mainittakoon Porvoon matka 24.4.2001, joka sään puolesta oli hieman kehno, sillä satoi miltei koko ajan, mutta kiertoajelu kaupungilla sekä nähtävyyksissä poikkeaminen korvasi sään huonouden. Bussi oli täysi matkalaisia, jotka kartuttivat

seuran kassaa ostamalla kiitettävästi matkan aikana myytäviä arpoja.

Pispalan retkellä 8.5.2001 oli sen sijaan aivan verrattoman kaunis kesäsää. Retkeläiset saivat rautaisannoksen Pispalaan tai tarkemmin sanoen Hyhkyyn liittyvää kotiseututietoutta.

Seuramme jäsenistössä on varmasti monia potentiaalisia esitelmänpitäjiä. Kohdistan teihin vakavat sanani, että tulisitte kuorestanne esiin ja antaisitte panoksenne jäseniltojen esitelmöitsijöinä. Toivomme saavamme enemmän omaa väkeä esitelmöimään joko omista tutkimuksistaan tai muuten kiinnostavista henkilö-, kotiseutu- tai muuhun historiaan liittyvistä aiheista. Älkää pitäkö kynttiläänne vakan alla! Ottakaa yhteyttä!

Edellinen puheenjohtaja oli tavattavissa Mäkelän kabinetissa ennen varsinaista jäseniltaa. Pyrin noudattamaan tätä käytäntöä ja olla siellä jäsenkunnan käytettävissä, jolloin voimme vaihtaa mielipiteitä ajankohtaisista, seuran toimintaan liittyvistä asioista. Pyrin vastaamaan, jos osaan.

Toivotan seuran jäsenille antoisaa ja virikerikasta syyskautta. Tervetuloa mukavaan joukkoon.

Eino Koskinen

PUUMERKKEJÄ INTERNETISSÄ

Paavo O. Ekon poika Timo Ekko on siirtänyt isänsä kokoamia puumerkkejä Internetiin. Puumerkit ovat pääasiassa Satakunnasta ja Lounais-Suomesta, mutta listoilta löytyy jonkin verran puumerkkejä muualtakin Suomesta. Luettelot on järjestetty pitäjittäin.

Puumerkkiluettelot löytyvät osoitteesta http://www.tp.spt.fi/~ekko/puumerk.htm.

In memoriam

Seuran tietoon on tullut kevätkaudella 2001,
että seuraavat jäsenemme ovat siirtyneet ajasta ikuisuuteen:

Esko Häkkinen
Sisko Joensuu
Viljo Vainionpää

***

Saat kohta kohottaa sa siipes vapaat
ja kirkastuin jo maasta kiidähtää,
sylissä synnyinmaan sa taivaas tapaat,
ja tähdet, maailmat ne taakse jää.

J. L. Runeberg

Johanna Kurela

HIUKAN OIKEINKIRJOITUSOPPIA

Vanhoissa kirjoissa ja lehdissä noudatetaan oman aikansa oikeinkirjoitussääntöjä, jotka saattavat osin poiketa siitä, mitä nykyisin suositellaan. Jos lukee paljon tällaista vanhaa kirjallisuutta, voi yllättäen tulla epävarmaksi siitä, mikä onkaan nykykäytäntö.

Tässä on muistutukseksi pari oikeinkirjoitussääntöä esimerkkeineen. Lisäapua löytyy tarvittaessa uusista kielenoppaista sekä suomen kielen sanakirjoista.

Sodat ja aikakaudet pienellä

Sotien ja historialliset aikakausien nimet kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella, paitsi jos ne aloittavat lauseen tai jos niiden ensimmäinen osa on erisnimi. Esimerkiksi:

vuoden 1918 tapahtumat
kansalaissota
isoviha
pikkuviha
suuri Pohjan sota
ensimmäinen maailmansota
talvisota
kolmikymmenvuotinen sota
nuijasota
Suomen sota
Krimin sota
ensimmäinen sortokausi
uusi aika
renessanssi
keskiaika
isojako
uusjako

Pienellä alkukirjaimella kirjoitetaan myös kuukausien, viikonpäivien ja juhlien nimet. Esimerkiksi:

tammikuu
torstai
vappu
joulu
kekri
mikkelinpäivä, mikkeli
uusivuosi

Erisnimet isolla, kielet ja erisnimien johdokset pienellä

Erisnimet kirjoitetaan aina isolla alkukirjaimella. Kielten nimet ja erisnimestä johdetut sanat kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella. Esimerkkejä:

Suomi (maa) – *suomalainen*
suomi (kieli), *suomen kieli* – *suomenkielinen*

Ruotsi (maa) – *ruotsalainen*
ruotsi (kieli), *ruotsin kieli* – *ruotsinkielinen*

Karjala (maakunta) – *karjalainen*
karjala (kieli), *karjalan kieli* – *karjalankielinen*

Tampere – *tamperelainen*
Teisko – *teiskolainen*
Amuri – *amurilainen*
Yli-Veteli – *yliveteliläinen*
Etelä-Suomi – *eteläsuomalainen*
Laatokan Karjala – *laatokankarjalainen*

Pentti Kalliolepo

MAALARI *Malakias Albert Walinin* ELÄMÄNVAIHEITA

Isäni vaari Malakias Albert Malakiaanpoika syntyi vuonna 1845 Hämeenkyrön Lavajärven Sarkkilan kylän Vanha-Koivistossa (nyk. Mustalahti). Vanha-Koivisto oli Sarkkilan Paavolan torppa. Malakias Albertin isä oli Malakias Taavenpoika ja syntynyt vuonna 1820 myös Vanha-Koivistossa. Äiti oli Äkönmaan Pajuniemessä syntynyt Maria Antintytär. Perheeseen syntyi vuosien 1845–1863 aikana kaikkiaan kahdeksan lasta, joista Malakias Albert oli vanhin eli esikoinen.

Perhe jätti jostakin syystä vuonna 1849 Vanha-Koiviston ja muutti Muotialan kylän Kiikan talon Kattilakosken torppaan. Siellä perhe asui aina vuoden 1853 helmikuuhun asti, jolloin he muuttivat Ikaalisiin. Ikaalisissa oloa kesti ainoastaan puolisen vuotta, kun loppukesästä samana vuonna perhe palasi takaisin, nyt Kaipioon Kuotilan kylän Viitaniemeen. Malakias Albert oli tuolloin 8-vuotias.

Vuonna 1863 Malakias Albert lähti 18-vuotiaana maailmalle ja muutti Tampereelle. Tampereen rippikirjan mukaan Malakias asui IV. kaupunginosassa, joka lienee nykyistä Amuria. Hän toimi maalarina ja sai sukunimekseen Walin – ammattimiehet samoin kuin sotilaatkin kun tuolloin saivat sekaannusten välttämiseksi sukunimen.

Paluu Hämeenkyröön torppariksi

Malakias Walin asusteli Tampereella aina vuoteen 1869 asti, jolloin hän rippikirjan mukaan muutti Turkuun 10. helmikuuta. Turkuun muuttaneista häntä ei kuitenkaan löydy, joten hän todennäköisesti palasi suoraan takaisin Viitaniemeen, joka oli jäänyt ilman isäntää Malakias Albertin isän kuoltua vuonna 1868. Malakiasta lienee vetänyt takaisin Hämeenkyröön myös morsian, sillä häitä vietettiin heinäkuussa 1869. Vaimoksi tuli räätälin tytär Eeva Amanda Kaarlentytär Sjöroos Sasinkylästä.

Malakias Albert ja nuorikko Eeva Amanda asettuivat näin asumaan Viitaniemen torppaa. Vuosina 1870–1883 pariskunnalle syntyi kaikkiaan seitsemän lasta. Lapsikuolleisuus oli erittäin suuri, ja vuoden 1882 aikana perheestä kuoli peräti neljä lasta, joten surua oli heillä riittänyt.

Malakias Albert toimi Viitaniemen torpparina aina vuoteen 1887 asti, jolloin perhe kolmine lapsineen muutti Sasinkylän Uusitalon Vilppolan torppaan. Seuraavana vuonna kuoli jälleen yksi lapsista vain 12-vuotiaana. Perheeseen jäi kaksi lasta, Iivari Vilhelmi (synt. 1872), josta tuli isäni isä, sekä Fanny Josefina (synt. 1883).

Vilppolassa asuessaan Malakias Albertilla oli kaksi ammattia, torppari ja maalari, joten maalarin työt eivät jääneet vain Tampereen vuosiin. Sasinkylästä käsin Malakias Albert kävi maalaamassa mm. Hämeenkyrön kirkkoa. Kirkon 200-vuotishistoriikin mukaan kirkkoa oli kesällä 1887 maalattu sisältä: "Lehterin pilarit ja alustat valkoisiksi ja urkujen aitaus ja penkki sakariston ovella keltaiseksi. Työt suoritti Malakias Viitaniemi." Saman historiikin mukaan "v. 1889 kirkon peltikatto kitattiin mönjäkitillä ja maalattiin kimrööki-vernissalla mustaksi. Työ tarkastettiin syyskuus-

sa ja maalari Malakias Valinin kattomaalaus hyväksyttiin heti". – Epäilemättä kyseessä oli sama maalari, siis isäni vaari!

Toiseksi vaimoksi nuori leski

Vuonna 1891 Walinin 4-henkinen perhe muutti Vilppolasta takaisin Kuotilan kylään Myllyniemen torppaan. Siellä perhe eleli aina vuoteen 1897 asti, jolloin perheen äiti Amanda kuoli 54-vuotiaana.

Seuraavana vuonna Malakias Albert jätti kahden aikuistuneen lapsensa kanssa Myllyniemen ja muutti Uskelan kylään Perälän torppaan. Perälä eli Niinensuu oli Salosen talon torppa vuosina 1810–1916.

Perälässä asui leskivaimo Vilhelmiina Juhontytär kolmen lapsensa kanssa. Pian muuton jälkeen Malakias ja häntä noin parikymmentä vuotta nuorempi Vilhelmiina vihittiin kummankin toiseen avioliittoon. Jonkin aikaa vihkimisen jälkeen Vilhelmiinalla oli surua, kun hänen kaksi nuorimmaista lastaan kuoli vain kahden päivän välein.

Lapsikuolleisuus oli tuohon aikaan niin tavallista, ettei se elämänmenoon kauaakaan vaikuttanut. Malakias Albertille ja Vilhelmiinalle syntyi vuosien 1899–1908 aikana vielä viisi lasta, joista tosin kaksi kuoli jo vauvana. 64-vuotiaan Malakias Albertin vanhuudenturva, nuori Vilhelmiina-vaimo sai iäisyyskutsun jouluaattona 1909.

Malakias Albertin ensimmäisen avioliiton lapset, isäni isä Iivari ja hänen sisarensa Fanny, olivat muuttaneet jo Perälästä, Iivari isännäksi Kalliolepoon ja Fanny Untilan kylän Huikulle. Näin maalari ja torppari Malakias Albert jäi yksinään kolmen nuoren lapsen kanssa asumaan Perälää. Tiedossa ei ole, vieläkö hän teki maalarintöitä vanhoilla päivillään.

Malakias Albertin pitkä elämäntyö päättyi 71-vuotiaana 11.8.1916. Kuolinsyyksi todettiin kuume.

***

Lähteet

Hämeenkyrön historia II.
Hämeenkyrön kirkon 200-vuotishistoriikki.

Artikkeli julkaistu aikaisemmin eri nimisenä *Kyrön joulu 2000* -lehdessä.

Kaipion Viitaniemen autiotalo vuonna 1996.
Kuva: Pentti Kalliolepo.

Johanna Kurela

HALLITUKSEEN UUTTA VÄKEÄ

Seuralle uusi puheenjohtaja

Pekka Nuottajärvi on toiminut vuodesta 1997 Tampereen seudun sukututkimusseuran ansiokkaana ja arvostettuna puheenjohtajana. Hän esitti jo puolitoista vuotta sitten toiveensa vapautua puheenjohtajan tehtävistä, mutta suostui jatkamaan puheenjohtajuuskauttaan seuran hallituksen ja jäsenistön pyynnöstä. Vuoden 2001 kevätkokouksessa hänelle löytyi kuitenkin seuraaja, ja Pekka siirtyi takaisin rivijäseneksi.

Pekka Nuottajärven puheenjohtajuuskaudella seuran entisten hyväksi havaittujen toimintamuotojen rinnalle otettiin kokeeksi muutamia uusia. Kokeilut onnistuivat loistavasti. Internet-kurssit ja erilaiset teemapäivät kiinnostivat jäsenistöä. Uudenlainen ohjelmatarjonta vilkastutti entisiäkin toimintamuotoja: esitelmät ja sukututkimuspäivät vetivät paikalle ennätysyleisöjä. Yksi kuulijamäärältään suurimmista esitelmätilaisuuksista kirjattiin Pekka Nuottajärven tilille. Hänen esitelmänsä "Nimet ja sukututkimus" houkutti syksyllä 1999 paikalle 90 sukututkijaa.

Pekka Nuottajärven aloitteesta seura sai jo maaliskuussa 1998 omat www-sivut, joilla on voitu tiedottaa seuran toiminnasta myös muillekin kuin omille jäsenille.

Maaliskuun 2001 vuosikokouksessa Pekka Nuottajärvi luovutti puheenjohtajan nuijansa uudelle puheenjohtajalle, insinööri Eino Koskiselle. Nuijan mukana siirtyi samalla vastuu Suomen toiseksi suurimmasta, vilkkaasta ja hyvinvoivasta sukututkimusseurasta. Eino Koskinen tuntee seuran asiat hyvin, sillä hän on kuulunut seuran hallitukseen jo usean vuoden ajan.

Hallitukseen uusia jäseniä

Kevätkokouksessa myös osa hallituksen jäsenistöstä vaihtui. Hallituksesta jäivät pois varapuheenjohtajuudesta ja julkaisujen myynnistä vastannut Virpi Nissilä sekä retkiasioista vastannut Ari Vesola. Heidän tilalleen hallitukseen valittiin Antti Lähde ja Erkki Sivi.

Seuran rahastonhoitajana jo keväästä 2000 toiminut Pirkko Laine otettiin hallitukseen – hänhän on tähän asti hoitanut seuran raha-asioita kuulumatta hallitukseen. Antti Lähde vastaa seuran esitelmistä ja sukututkimuspäivästä ja Erkki Sivi retkiasioista.

Hallituksessa jatkavat sihteeri Marjatta Rintala ja Johanna Kurela, joka vastaa julkaisuasioista ja toimii myös varapuheenjohtajana.

Jäsenistön toiveet otetaan huomioon

Hallitus ja varsinkin puheenjohtaja Eino Koskinen toivovat, että jäsenistö esittää edelleenkin seuran kehittämistä koskevia toiveitaan ja ajatuksiaan heille. Toimintaa pyritään järjestämään jäsenistön odotuksia ja tarpeita vastaavaksi. Kevätkauden 2002 ohjelmaa koskevat toiveet ja esitelmäehdotukset on syytä esittää alkusyksystä, sillä seuraavan kauden ohjelma lyödään lukkoon jo useita kuukausia aikaisemmin.

Tervetuloa jäsenilloissa tutustumaan uuteen puheenjohtajaan ja hallituksen jäseniin!

Tervetuloa tutustumaan hallitukseen!

*Seisomassa ohjelma-asioista vastaava **Antti Lähde**, puheenjohtaja **Eino Koskinen** ja retkivastaava **Erkki Sivi**. Istumassa sihteeri **Marjatta Rintala**, julkaisujen toimittaja **Johanna Kurela** ja rahastonhoitaja **Pirkko Laine**. Kuvannut Markku Ollila.*

Eino Koskinen
puheenjohtaja

Olen syntynyt Tampereella 75 vuotta sitten ja työskennellyt täällä koko työhistoriani n. 40 vuotta. Viimeinen työpaikka oli Tampella, Lapinniemen Puuvillatehdas, jossa toimin perustekstiilin tuotantopäällikkönä vastuualueina kehräämö, kutomo ja tehdaspalvelu.

Koulutukseltani olen insinööri ja opiskellut täällä Tampereella sekä Englannissa saamani apurahan turvin. Olen myös toiminut Tampereen teknillisessä oppilaitoksessa (nyk. AmK) 20 vuotta ammattiaineiden opettajana insinööri- ja teknikko-oppilaille ja kirjoittanut oppikirjan *Puuvillan kehruuteknologia*.

Minulla on vaimo ja kolme poikaa ja olen viiden lapsenlapsen onnellinen isoisä. Kaksi pojista asuu Tampereella ja yksi Tuusulassa.

Harrastuksiini kuuluu kaunotaiteita, kuten öljyvärimaalausta ja kirjallisuutta, kuin myös brutaalia metsästystä ja luonnossa samoilua sekä tietenkin sukututkimusta.

Yhdistystoiminnassa olen ollut mukana Suomen tekstiiliteknillisen liiton sihteerinä neljä vuotta, Tampellan Teatterikerhon puheenjohtajana sekä hallituksen jäsenenä lähes 20 vuotta kuin myös International Textile Clubin jäsenenä muutamia vuosia.

Marjatta Rintala

sihteeri

Olen 60-vuotias arkistonhoitaja. Sukututkimusta olen harrastanut jo vuodesta 1982 lähtien, jolloin osallistuin Jorma Räsäsen sukututkimuksen peruskurssille. Myöhemmin olen käynyt pari jatkokurssia. Seuraan olen liittynyt 1.1.1983.

Sukuani Vesilahden ja Viljakkalan ympäristössä olen tutkinut epäsäännöllisesti. Työ, muu harrastustoiminta ja perhe ovat vaatineet oman aikansa. Jäin leskeksi jo nuorena, ja nykyään minulla on kahden aikuisen tyttären lisäksi seitsemän lastenlasta.

Tampereen seudun sukututkimusseuran hallituksessa olen toiminut sihteerinä maaliskuusta 2000 lähtien. Osallistuin toimintaan jo 80-luvulla kirjoittaessani seuran julkaisuja puhtaaksi vuosina 1983–1990.

Muita harrastuksiani ovat ammattiyhdistystoiminta, puoluepolitiikka ja seurakunnan toiminta. Olen kiinnostunut myös sukutukimuksen lähitieteistä. Kerään aktiivisesti oman työpaikkani perinnettä. Suunnitteilla on myös projekti, jossa haastattelisin nuoruudenystäviäni ja tekisin aineistosta jonkinlaisen julkaisun. Kotitorppani – Ala-Pispalan Hongan torppa – historian selvittäminenkin kiinnostaisi.

Pirkko Laine

rahastonhoitaja

Olen seuran rahastonhoitaja Pirkko Marjatta Laine, omaa sukua Korppoo. Synnyin Helsingin Naistenklinikalla, vaikkakin Orivedellä – Naistenklinikka kun oli aikoinaan sotaa paossa Orivedellä Oriveden opiston suojissa.

Kävin keskikoulua Orivedellä ja Tampereella. Valmistuin merkonomiksi Porvoon kauppaopistosta. Olen työskennellyt Oriveden verotoimistossa, Oriveden sairausvakuutustoimistossa, Oriveden kunnan palveluksessa sekä tilitoimistossa. Minulla on ollut oma kiinteistö- ja tilitoimisto Orivedellä vuodesta 1976 vuoteen 1992. Vuosina 1977–1997 toimin HTM-tilintarkastajana. Eläkkeelle jäin vuoden 1992 keväällä.

Olen ollut yli 42 vuotta naimisissa Hannu Asser Laineen kanssa. Meillä on neljä lasta ja seitsemän lastenlasta, jotka ovat iältään 2–17-vuotiaita.

Sukututkimusta olen harrastanut muutaman vuoden. Tampereen seudun sukututkimusseuraan liityin vuonna 1998. Äitini puolelta tutkin Limingasta lähtöisin olevaa Arvolan sukua sekä Juholoita Piippolasta ja Kärsämäeltä. Tutkin myös isäni sukuja, joista Korppoot ovat lähtöisin Orivedeltä ja Leimannit Jämsästä ja Längelmäeltä.

Sukututkimusta sivuaa toinen harrastukseni, suvun vanhojen kirjeiden ja asiakirjojen järjestäminen, arkistointi ja tallennus.

Erkki Sivi

retkivastaava

Kaikkea sitä joutuukin kirjoittamaan, että nyt oikein henkilökuvaa ja vielä itsestään. Siis aloitetaan, tulin värvätyksi Tampereen seudun sukututkimusseuraan 14.01.1995 Sampolan talvipäivillä.

Niin että mistä sitä kertoisi, ikäähän toki aina kysellään. Onhan siitä jo muutama vuosi kun tutut kävivät olalle taputtelemassa, kehuivat että on sitä päästy "miehen ikään". – Onko siinäkin jotain kehumista? Tulevana kesänä sitten saavutetaan se tilastollinen eläkeikäkin.

Noista tiedoista voidaankin todeta että on se, ne viime sotiemme vuodet elänyt. Muistaa jotain vielä niistä ajoistakin, ei tässä kuitenkaan lähde niistä kertomaan.

Parhaimman nuoruutensa on saanut kasvaa ruotsalaisella Uudellamaalla. Sinne oli päädytty Hämeestä, isän ammatin vuoksi. Muutto hiljaisesta maalaistaajamasta valtion omistamaan suureen kartano- ja kaksikieliseen kyläyhteisöön oli todella ongelmallinen. Tuttava- sekä kaveripiiri oli luotava aivan alusta. Sitä haittasi omaksuttu Hämeen murre sekä yksikielisyys.

Kartanossa toimi valtion ylläpitämä alkoholiongelmaisten miesten hoitolaitos. Lasten ja nuorten kasvuympäristönä se ei ollut niitä parhaita, olimme "pamppujen mukuloita". Opittiin näkemään myös se elämän nurja puoli, näiden sodan- sekä alkoholin runtelemien miesten myötä.

Koska olin kansakouluikäinen, suomenkielinen koulu oli käytävä kirkonkylässä. Koulumatkoista muodostui alkuvuosina moinen harmi, ruotsinkielinen koulu oli koulumatkan varrella. Tappelunujakat olivat jokapäiväsiä. Tehtiin aloitus tuntien eriaikaistamisesta, sitä ei hyväksytty. Olimme kielivähemmistönä kunnassa. Siirtoväen muutto kuntaan sekä kartanon maille toi muutoksen, kylämme tehtiin talkoilla uusi koulurakennus sekä hyväksyttiin uusi koulupiirikin.

Kouluaikojen välissä ei työttömyyttä tunnettu, "oppipoikina" harjoiteltiin karja- ja maataloustyöt. Opintopiirit jättivät pysyvät jälkensä kädentaidoille. Puu, metalli, sähkö, ym. tulivat jotenkin tutuiksi. Kartanosta potilaiden joukosta löytyi useasti ammattinsa taitajia. Joiden opettavaksi oli mahdollista päästä. Piirustus-, maalaus- sekä kirjansidontaopit ovat olleet tarpeen elämäni saatossa. Ei ole ollut vapaa-ajan ongelmia.

Tuli se varusmiesaikakin suoritettua ajallaan. Haminan vallit ja kaivannot tuli juostua niin yli kuin ali. Antoivat vielä erikoiskoulutuksen, aikaakin kului vajaa vuosi. Ei toki, ei turhaan! Anoin YK-koulutukseen, mutta Niinisalossa totesivat, etteivät jalat kestä pitkiä marsseja. Olivat oikeassa.

Siinä ennen varusmiespalvelusta oli tullut muutettua Uudeltamaalta Tampereelle. Hakeuduttiin suureen konepajaan paremman ansion toivossa. Sekä kavereiden houkuttelemina. Tehtaalla vanhemmat urakkamiehet lakkoilivat palkoistaan ja nuoremmat sen aina kärsivät. Ammattiosasto keikutti "venettä", kunnes oltiin yleislakon pyörteissä. Aikanaan palailtiin töihin, oli muka saavutettu jotain. Uudet taulukot lupailivat parempaa ansiota, mikäli olit urakkarenkaassa.

Tehtaalla johto nuorentui, vastuun sai omistajan vävypoika. Alkoi kaikessa uusi aika. Osastoja muuteltiin, lähtijöiden tilalle ei otettu uusia. Kesälomittajiksi otettiin *suvun* nuoria, joilta puuttui työn ja tavaran tuntemus. Asiakkaiden varaosien toimitus kesäisin huononi.

Erään kesän lomitusjaksona, jona taasen oli vajaamie-

hitys, sain tarpeekseni konepajan varaosien huonosta toimituksesta. Ilmoitin lähteväni, tiesin sen olevan epäreilua. Kuitenkin pysyin päätöksessäni.

Uusi työnantaja oli rauta- ja teräskaupan yritys. Siitä alkoi mielenkiintoinen työsarka, työ oli haastavaa ja se antoi paljon vaihtelua elämälle.

Kauan sitten olin nuorten tapaan avioitunut, aikanaan tehtiin jälkipolvi. Kuitenkin yhteiseloon alkoi tulla säröjä. Lopulta oli vaimo laitettu kierrätykseen, itse olin pitkään yksinhuoltajana.

Poika kasvoi, kävi koulunsa ja aikanaan sai armeijassa asesepän koulutuksen. Harmonikka soi vapaalla. Hän kouluttautui uuteen ammattiinsa, ja on virkasuhteessa "rautavaltiolla".

Vuosia taaksepäin kun alkoi näkyä kaupan tilastoissa selvät huonot ajat, päätin hakeutua varhaiseläkkeelle. Oliko onni matkassa, varhaiseläke myönnettiin lyhyellä hakuajalla vuoden 1992 alussa. Eivät ehtineet saneerata ulos. Yli kolmenkymmenen vuoden palvelu oli näin päättynyt.

Nyt oli aikaa kokopäiväisesti toteuttaa mieltymyksiä, jotka olivat aiemmin jääneet. Kerhotyö radioamatööriharrasteen parissa neljänkymmenen vuoden aikana saa jatkoaikaa. Piirustus- ja öljytyöt tunkevat pintaan vuosien takaa. Samoin vuosien takainen sukututkimuskurssi Metsokirjastossa Vilho Puron opastuksella. Mitä muuta elämään toikaan Tampereen seudun sukututkimusseuran kevätretki Savonlinnaan 1998. Matkalta löytyi hyviä muistoja ja ystävä elämän toveriksi!

Antti Lähde

ohjelmavastaava

Olen 66-vuotias tuotantojohtaja ja tamperelainen. Sukututkimus tuli elämäni laatua rikastuttamaan noin viisi vuotta sitten. Se kolahti niin mukavasti, etten siitä varmaankaan luovu, päinvastoin. Lisäksi sukurakas olen ollut aina.

Kun nyt kysyn itseltäni, miten tämä jo muodiksi muuttunut kulttuurimme osa-alue voitaisiin sopeuttaa nykymenoon, nousee aiheesta mieleeni yksi yli muiden. Värikäs henkilöhistoria niin esi-kuin jälkipolvistakin, joista mielestäni muotoutuu suvulleni ja tietenkin itselleni mahdollisimman rikas kuva siitä keitä me olemme ja minkälaisista oloista lähtöisin.

Yhtään turhaa kurssia enkä yhtään turhaa esitelmää matkan varrelta muista. Sukututkimuksen tekniikka tunnetaan jo varsin hyvin ja tieto lisääntyy varmaan päivittäin. Sen sijaan kiinnostavien aiheiden joko esittäminen tai kirjoittaminen ei ole tekniikkalaji, vaan halu jakaa tämä hieno harrastus tai ammatti muiden sukuihmisten kanssa.

Toivonkin omasta ja seuran puolesta teitä, joilla on mukavia ja opettavia aiheita "takataskussa", jakamaan ne kanssamme. Tervetuloa!

Johanna Kurela

varapuheenjohtaja, julkaisujen toimittaja

Sukututkimuksen aloitin jo ennen maisteriksi valmistumistani viitisen vuotta sitten. Olin joutunut tutkimustyön lumoihin tehdessäni pro gradu -työt pääaineestani suomen kielestä ja sivuaineestani folkloristiikasta, ja tutkimista oli jatkettava, tavalla tai toisella. Nykyään minulla on tutkimus sekä työnä että harrastuksena, enkä parempaa voisi kuvitella.

Sukututkimusta harjoitin jo pienenä tyttönä, kun piirtelin kaavioita vanhempieni serkuista. Minulla oli hyvin vähän lähisukua elossa – vain vanhemmat, pikkuveli, kaksi isoäitiä, naimattomat eno ja täti – ja kaipasin kuulumista suurempaan joukkoon. Tämä toive on nykyään jo hyvin täyttynyt. Olen löytänyt lukuisia sukulaisia seuralaisistamme. Mm. seuramme hallituksen entisistä tai nykyisistä jäsenistä Virpi Nissilä, Minna Savola ja Marjatta Rintala ovat sukuani.

Minä olen sekarotuinen. Geneettinen cocktailini koostuu pääasiassa satakuntalaisesta, hämäläisestä, keskisuomalaisesta, kymenlaaksolaisesta ja venäjän- eli vienankarjalaisesta verestä, jota terästää annos eteläpohjalaisuutta.

Kauempaa menneisyydestä löytyy esivanhempia Viipurin, Helsingin ja Turun tienoilta sekä Keski-Pohjanmaalta. Patrilineaarisesti pääsen saamelaisiinkin. Edustan siis kaikkia Suomessa asuvia heimoja – savolaisia lukuun ottamatta. Tätä puutosta tasoittaa kuitenkin mieheni, joka on juuriltaan savolais-pohjoiskarjalainen.

Cocktailissani on vienalaisneljänneksen lisäksi myös pikkulirauksia muuta ulkomaalaisverta: ruotsalaista Sursillia, saksalaisia kauppiaita ja skotlantilaista aatelistoa. Aatelisvereni on tosin niin väljähtynyttä, että suonissani seilaa vain muutama sininen verisolu, mutta niistä harvoistakin olen tietenkin asiaankuuluvan ylpeä.

Olen sukututkimuksen, lingvistiikan ja kulttuurihistorian lisäksi kiinnostunut myös kirjallisuudesta (lähinnä klassikoista), sisustussuunnittelusta ja vanhanaikaisista käsitöistä. Kuulun myös Suomen Sukututkimusseuran hallitukseen.

Johanna Kurela

Uusi artikkelisarja tulossa Orpanaan

JÄNNITTÄVIÄ TUOMIOKIRJATARINOITA

"Kukapa katselisi alastomia naisia, kun voi lukea kuolleiden luetteloa", ihmetteli Jari Tervo aikanaan ironisesti tv-ohjelmassa Uutisvuoto. Sota-arkiston Internetissä julkaisemat sankarivainajatiedot eivät ole jännittävää luettavaa, mutta vanhat tuomiokirjat voivat olla. Ainakin minä vietin viime vapun jännittyneenä, kun takeltelin 1600-luvun käsialaa ja sain hitaasti selkoa erään esi-isäni toilailuista.

Orpanassa alkaakin nyt uusi artikkelisarja, jossa kerrotaan hauskoja tai muuten erityisen kiinnostavia tapauksia, joita on käsitelty oikeudessa. Lähettäkää tekin jännittävät tuomiokirjatarinanne lehteen julkaistavaksi!

Seuraava Orpana ilmestyy tammikuussa 2002, ja tähän lehteen tarkoitettujen artikkeleiden on oltava perillä marraskuun puoliväliin mennessä.

Eino Koskinen

MURHATYÖ LAVIAN KAPPELISSA

Dramaattista uutisointia vuodelta 1864

Sukututkimuksessa tulee silloin tällöin esille yllättäviä asioita, joissa kohtalon käsi on ohjaillut ihmisen eloa. Tällainen sattui kohdalleni, kun tutkimuksissani tuli esiin murhatapaus. Eräs esi-serkkuni koko perhe – isä, äiti ja kaksi aikuista lasta – nuijittiin kuoliaaksi Majaveden uudistalossa Lavialla 16.12.1863.

Kun sain vinkin Johanna Kurelalta, että vuoden 1864 sanomalehdissä on kirjoituksia tästä tapauksesta, lähdin etsimään niitä, ja kyllä materiaalia löytyikin palstametreittäin. Majaveden murhia selostettiin mm. Suomettaressa, Hämäläisessä ja Åbo Underrättelserissä. Lehdet olivat lähettäneet paikalle parhaat rikosreportterinsa, ja murhia selostettiin oikein salapoliisityyliin.

Seuraavassa yritän lyhennellä kuvauksia ja yhdistellä eri lähteitä toisiinsa sekä kertoa murhiin liittyvät oleellisimmat kohdat. Pyrin myös käyttämään sitä kieliasua, jota suomenkielisissä lehdissä käytettiin. Åbo Underrättelser -lehden tekstin olen kyllä kääntänyt nykysuomeksi. Jossakin kohtaa eri lehtien selostuksissa oli pieniä eroavaisuuksia, mutta ne eivät mitenkään vaikuta yleiseen asiasisältöön.

Suometar: "Hirmuinen on raakuus"

Hirmuinen on raakuus, joka osoittaikse viime aikoina maassamme tapahtuneissa murhatöissä. Parhaimmin kuin mitkään puheet todistavat siitä maamme länsipuolella äskenki tulleet murheelliset sanomat. Se jo ennen mainittu Lavian kappelissa viime talvena tapahtunut murha on mitä kauheimpia. Selvemmin kuin mikään muu, se on meille näyttänyt miten välttämätön tarvis on ruveta tehollisemmasti vaikuttamaan kansan sivistymistä. Se keino ja ne välikappaleet, mitä meillä tähän asti on siihen tarkoitukseen käytetty, ne ovat vain mädännyt laitos, joka tuottaa vähän hyviä hedelmiä, mutta paljon myrkyllisiä haisevia tatteja, mitkä levittävät turmelusta loitolle ympärilleen. Sellainen ajatus tulee jokaiselle lukeissa seuraavan kertomuksen, joka näyttää sen hirmuisen tapauksen uudessa valossa.

Näistä hirvittävistä murhista on nyt saatu yhden murhaajan tunnustuksesta seuraavaa tietoa: Talonpojan poika Juha Seppä on katumuksesta ja omantunnon tuskissa antanut seuraavan kertomuksen.

Hänen orpanansa talonpojan poika Juha Tuomisaari tuli joulukuun 13. päivä Sepän taloon, jossa he ja myös Ruojärven ja Ruokokosken taloissa oleskelivat sen päivän; sillä välin tuli puhe rahanpuutteesta ja Juha Tuomisaari sanoi kuulleensa, että Majaveden uudistalossa pitäisi löytymän noin 300 ruplaa. Viimemainitut yhdistyivät molemmat seuraavana keskiviikkona [16.12.1863] menemään Majaveden kruunun uudistaloon ja, jos ei muutoin niin väkivallalla ottamaan rahat heiltä.

Tänä päivänä menikin Seppä Tuomisaaren taloon, josta toverit lähtivät Majavedelle. He olivat silloin varsin selkiät, eivätkä kantaneet mitään vihaa Majaveden väelle, ei edes siihen syytä ollut, kun se väki oli rauhallista ja aina hyvässä sovussa naapuriensa kanssa.

Juha Seppä ei ollut koskaan ennen käynyt Majaveden uudistalossa. Väki oli heidän tullessaan jo makuulla. Juha Seppä kolkutti ovea ja tytär Ida Kaisa tuli avaamaan, sytytti päreen, pani sen pärepihtiin ja istuutui tuolille. Isäntä Juha Majavesi ja hänen vaimonsa Saara Kristiina makasivat sängyssä ja poika Juha Fredrik toisessa sängyssä.

Seppä, jonka väki tunsi, sanoi käyneensä eksyksiin ja pyysi näyttämään oikialle tielle; mutta se vältettiin ja hyväntahtoisesti käskettiin hän viipymään siellä yötä. Poika Juha Fredrik puki yllensä vaatteita ja meni ulos pirtistä, mutta Tuomisaari, joka oli jäänyt porstuaan, löi häntä silloin puolen kyynärän pituisella puulla, jonka hän tiellä oli ottanut käteensä, niin lujasti, että hän kuului kaatuvan lattialle. Sen jälkeen Tuomisaari silmänräpäyksessä syöksyi sisään, löi isäntää, jota Seppä tukasta pitäen esti ylös nousemasta, ja hänen vaimoansa sekä tytärtä hirmuisesti. Tytär pääsi kuitenkin uunin taa, mutta äiti putosi päätä pitäen laattialla olevan villakorin päälle.

Isäntä syöksyi ylös, sieppasi pyssyn seinältä ja tavoitti sillä Juha Seppää, mutta tämä väisti, ja isku sattui vuoteen syrjään. Samassa Tuomisaari löi häntä useammasti, niin että isäntä hengetönnä kaatui lattialle. Poika Juha Fredrik riensi sisään, mutta kaatui vuoteensa viereen, luultavasti siitä hirmuisesta kalauksesta, jonka hän sai porstuassa. Tuomisaari löi lyömistänsä yhtä ja toista näistä ihmisistä samalla puulla, siksi kunnes mitään hengen merkkiä ei havaittu heissä.

Nämä Tuomisaaren iskut olivat niin osaavat ja ankarat, ettei Juha Sepän apua murhaan tarvittu, joka aivan vähällä aikaa olikin tehty. Päre paloi yhä pihdissä.

Kaapin peili lyötiin rikki. Seppä näytti valkiaa ja Tuomisaari otti sieltä kaksi kukkaroa, joissa oli rahaa ja jotka Tuomisaari otti itselleen ja mukaansa. Haettiin sitten enempi rahaa, mutta ei löydetty. Tuomisaari vaati nyt Seppää lyömään kuolleita, että hän niin tulisi murhaan osalliseksi. Sitten sammutettiin valkia ja murhaajat tulivat aamupuolella Härkälän torppaan, jossa rahat jaettiin saunan lauteilla heidän keskensä; kumpikin sai lähes 40 ruplaa.

Seppä sanoi ne hävittäneensä sekä vanhoja velkoja suorittaneensa. Kiinni otettaessa oli hänellä 8 ruplaa ja 85 kopeekkaa, mutta sanoi, ettei ne olleet varastettuja, vaan saadut hänen isältään sekä lakin vaihetuksesta.

Vasta joulukuun 21. päivä havaittiin murha. Tallissa ja navetassa pitivät eläimet pahaa ääntä, kun eivät olleet saaneet moneen päivään ruokaa ja juomaa. Elukat olivat jyrsineet hinkalonsa piirut ja laudat. Kaikki olivat laihat ja kitukasvuiset, niin että olivat hirveitä katsella. Varovaisella juottamisella ja syöttämisellä saatiin ne sentään hengissä pysymään.

Suometar:
"Viaton veri kostoa huusi"

Toukokuun viimeisenä päivänä loisti vihdoin aurinko viikkojen perästä suloisesti mustain, uhkaavien pilvien lomasta. Sadetta oli edellisinä päivinä tullut; maa kirsinen, kylmä ja kuivunut, tosin tarvitsi tuota. [Tämä oli alkua tuleville katovuosille 1867 ja 1868.] Nyt nosti alkava ruoho hienon vartensa ylös emästään, koivun lehti sai puhkeamaan ja lakastunut oras pellolla rupesi viheriöimään. Pääskynen, joka kolmasti oli tullut, kolmasti kadonnut, nähtiin tänä päivänä auringon säteiden kanssa uudestaan, ja leivonen, jonka laulu oli vaiennut, lauloi taas.

Toukokuun viimeinen päivä 1864 oli Satakunnassa vuoden ensi kevätpäivä.

Keväinen päivä ja se mitä kertoa aion ei sovi suuresti yhteen. Mutta ehkä merkitsi tämä kevätpäivä, että ilmiöön talvisyön salaisimmatkin työt tulevat. Suomettaren 10. numerossa tänä vuonna puhuttiin hirmuisesta murhasta; murhasta, jonka vertaista tuskin Suomessa on kuultu. Tämä murha oli kauan pimeydessä, kuka murhan teki, sitä ei isoon aikaan tietty. Se tuli kuitenkin ilmi, pikemmin kuin luultiinkaan.

Toukokuun 30. päivänä oli kaksi rautoihin iskettyä nuorukaista, tästä hirmuisesta murhasta syytettyä, Turusta viety kolmanteen välikäräjään, ja nyt samalle paikalle, missä olivat rikoksensa tehneet. Näiden syynalaisten nuorukaisten nimet olivat Tuomisaari ja Seppä, ja olivat he orpanat [serkukset] ja heillä oli molemmilla Johan etunimenä. Heidän rikoksensa oli ihmissurma; heidän kehoittajansa tähän rikokseen oli pirullinen rahan himo. He saivat rikoksensa tehtyä, ja saivat rahahalunsa tyydytettyä. Kahdeksankymmentä ruplaa oli heidän voittonsa, neljä viatonta uhrejansa.

Helsingissä opiskelijat juhlivat opintojensa päätöstä; kulkivat nämä onnettomat nuorukaiset tuomioonsa vastaanottamaan paikalle, mistä viaton veri kostoa huusi. Näin ajattelin minä toukokuun viimeisenä päivänä seuratessani heidän jälkiään Majaveteen, joka sijaitsi sakeassa

metsässä kolme virstaa asutuista paikoista [virsta 1068,8 m]. Toukokuun viime päivänä kello 4 iltaa tulin nimismies Hjerppen luo, siellä oli kihlakunnan vouti; kello 5 tuli sinne tuomari, kello 6 lähdimme sieltä; meillä oli vielä kolme peninkulmaa Majaveteen.

Suodenniemen kappelissa on vähäisellä kukkulalla kahden pienen järven välissä ihanalla paikalla Sävin talo. Sinne oli ratastie; sinne tulimme kello 9; siellä olimme yötä. Siellä puhuttiin ja mietittiin, mikä paatuneen sydämeen voisi herättää, ellei hyytynyt surmattuin sydänveri viallisten silmäin edessä mitään vaikuttaisi.

Paatunut! Niin. Ainakin toinen näistä syytetyistä oli paatunut. Toinen, Seppä, oli jo talvella tunnustanut rikoksensa.

He olivat, nämä orpanat, miettineet mitä niin moni ihminen miettii: miten rikkaaksi tulla. "Minä tiedän keinon", oli Tuomisaari sanonut. "Majaveden isäntä on salarikas, hänellä on sukallinen hopearahaa ja seteleitä, hän on vanha, hän ei enää rahoillaan mitään tee." Kun himo on siittänyt, se silloin synnyttää synnin. Näin seisoo Raamatussa. Se lause toteutui tässä.

Talvisydännä, pimeän yön myrskyissä lähti Seppä orpanansa luo Tuomisaareen.Täältä lähtivät sitten kahden lunta kaalaamaan viattomain asuntoon Majaveden kruunun uudistaloon. Pyryinen sää ei jäähdyttänyt heidän himojaan, väsyttävä matka ei väsyttänyt heitä, heitä ei yön pimeys pelottanut. He tulivat hiljan illalla Majaveteen, Majaveden porstuassa he erosivat. Niin oli välipuheensa; Tuomisaari jäi porstuaan, Seppä meni sisälle.

Tuvassa oli pimeä, asukkaat olivat laskeutuneet levolle.

"Minä olen joutunut harhateille, eikö kukaan tahtoisi tulla saattamaan minut oikealle, jotta osaisin kotia." Niin oli Sepän tervehdys.

Väki Majaveden pirtissä heräsi. Päre sytytettiin. He tunsivat Sepän, he ottivat ystävänä vastaan.

"Kuka sinua tämmöiseen Jumalan ilmaan saattamaan tulee! Makaa täällä yösi, joudut sitä huomennakin kotia", sanoivat he.

Poika, joka oli päreen sytyttänyt, istui vuoteensa laidalla. Muistiko, ettei ollut vielä antanut hevosilleen ilta-ateriaansa, vai miksi meni hän ulos. Sen tiennee yksin Jumala, joka salli hänen ulos mennä. Ulkona odotti kuolema.

Puunjuurakko kädessä seisoi Tuomisaari. Juurakko oli nostettu. Tuskin ennätti poika saada oven kiinni takanansa, kun hän tyrmistyneenä kaatui. Tuomisaari oli pudottanut juurakon, juurakko oli pojan päähän käynyt.

Näin ei tosin nuorukaisten välipuhe ollut, kun he tiellä tullessaan miettivät aiottua surmatyötään. Se oli tällainen: "Jos majavesiläiset rupeavat vastukselle, silloin vasta on aseisiin tarttuminen ja surma avuksi otettaman, silloin kun muu ei auta ja oma henki vaaraan joutuu." Mutta nyt oli viimeinen keino kohta alusta koetettu, nyt ei auttanut palata välipuheeseen enää.

Pojan kaaduttua Tuomisaari samosi tupaan. Lepäävän vanhan isännän hiuksiin oli Seppä tarttunut. Yhdellä lyönnillä sai Tuomisaari isännän ja emännän tainnuksiin. Lavitsalla takan vieressä makasi tytär. Ennen kuin tyttö ennätti paeta, oli juurakko häneen sattunut; tyrmistyneenä vaipui lavitsalta lattialle.

Poika porstuassa oli tällä välin tainnuksestaan herännyt ja vähin tointunut. Ajattelematta, miettimättä mitään luultavasti kuullen hälinää pirtistä, konttasi hän haperoiden, horjuen tölliin, ja jo oven suussa kuolema saavutti hänet. Tuomisaaren juurakko oli halkaissut hänen pääkallonsa.

Toista kertaa alkoi tämä kauhea työ. Kuoleman rannalle oli ensilyönti saanut Majaveden onnettomat asukkaat; samaten kuin poika porstuassa oli herännyt, heräsivät myös isä, äiti ja tytär. He heräsivät kuollakseen.

Majaveden ehkä jo vanha isäntä oli rajumpia ja jäykimpiä ukkoja. Hänen järkensä palasi takaisin, hän heräsi tyrmistyksestään, hän tiesi: tässä oli kuolema tarjona ja kuolla hän ei vielä tahtonut. Hän nousi äkkiä seisaalle, sai vuoteen vieressä riippuvan pyssyn käsiinsä, vaan hänen voimansa olivat loppuneet, hänen silmänsä pimeät. Huonosti valaistussa huoneessa hän ei nähnyt; hän löi kumminkin, löi henkensä edestä, löi vuoteensa laitaan; mutta samalla lyötynä hän itse vaipui halkaistulla päälaella pää edellä lattiaan. Isännän pyssy kävi vuoteen laitaan, Tuomisaaren juurakko isännän päähän.

Emäntä oli noussut polvilleen, juurakko, livakka miehen ja pojan verestä, kaasi äidinkin – kuolemaan. Tyttö oli kontannut takkamuurin ja

seinän väliin, siinä kuolema kohtasi hänet, sama juurakko oli hänenkin päälakeen käynyt.

Sanomattoman vähässä ajassa oli tämä kaikki tapahtunut. Rauhalliset asukkaat olivat illalla pahaa aavistamatta virvoittavaan lepoon laskeutuneet. Kuoleman enkeli lensi vuoteiden yli, he heräsivät hetkeksi, he nukkuivat taasen – kuoleman pitkään uneen – toiseen elämään; ennen kuin hiljainen talvipäivä uudestaan koitti olivat vanhemmat tavanneet lapsensa, lapset vanhempansa iankaikkisuudessa.

Päreen valaisemassa töllissä seisoivat kuoleman keskellä voiton sankarit, Tuomisaari ja Seppä. Työ oli tehty. – Tällainen työ oli palkan arvoinen. Ja yrittivät he tätä palkkaa hakemaan lähteä, kun Tuomisaari vielä kerran juurakkonsa nosti.

"Sinä Seppä et ole mitään tehnyt", sanoi hän. "Tuossa on juurakko, lopeta sinä työ tahi käy sinun itsesi samaten." Ja sen verisen juurakon otti Seppä, hän lopetti työn, hän löi isää, äitiä, poikaa, tytärtä.

Verinen voitto oli voitettu. Salarikkaan varat varastettiin, sankareille ei kelvannut muu kuin raha. Tuomisaari otti talteensa ne, ja samana yönä jaettiin rahat Tuomisaaren sedän saunassa, johon puoliyön jälkeen orpanat saapuivat. Voitto oli 40 ruplaa mieheen. Seppä arveli Tuomisaaren itse jakamatta enimmät osat ottaneen.

Niin tunnustaa Seppä. Hän oli viallinen, mutta vietelty, hänen työnsä on hirmuinen, mutta houkuteltu. Hän katuu katkerasti nyt – se on jo parannuksen merkki.

Tuomisaari! Hän ei ole neljään vuoteen Majavedessä käynyt, hän ei ymmärrä, miten Seppä vapaaehtoisesti ottaa päällensä sellaisen rikoksen, johon hänkin, Seppä on syytön, sillä yönä, jona surma tapahtui, olivat he yksissä.

Kaikki tämä oli meille tiedossa, kun me aamulla kello 9 jalkaisin Sävin talosta lähdimme Majaveteen, johon oli vielä 7 virstaa.

Suometar:

"Kylmyys lepäsi hänen kasvoillaan"

Synkän metsän läpi kävi kulkumme, kivisiä mäkiä, vuoria ylös, märkien nevojen poikki erämaassa, jossa seudun tuntevatkin väliin eksyvät. Meitä vähän ennen Seppä ja Tuomisaari olivat kahdeksan leiviskän painoisilla raudoilla kulkeneet samaa polkua.

Kahdeksan leiviskän raudat, omantunnon kalvava soimaus Sepällä, syypääksi voittamuksen pelko Tuomisaaren sydämessä, se kaikki oli heillä hirmuinen paino. Heidän jäljessänsä tuli hevoinen rekineen; ja olivat he saaneet helpotusta, vaan eivät siitä huolineet.

Kahdeksan tunnin vaivalloisen matkan perästä lähestyimme Majavettä. Metsä ja erämaa, jossa suden ulvominen ennen oli kuultu, kaikui nyt ihmisäänistä. Ihmisiä samosi joka haaralta Majaveteen outoa katsomaan. Puoli Lavian kappelia oli tänne kokoontunut.

Majaveden uudistalo on kamalalla paikalla. Vähäinen järvi, Majavesi, josta talokin on nimensä saanut, on tosin asuinhuoneen lähellä, mutta mielestäni teki tämä järvi tästä paikan vielä kamalammaksi. Ylt'ympäri kolkko metsä, louhiset kivikkomaat ja nevan kaltaiset pellot eivät kaunistaneet. Asuinhuone, kahdesta osuuksesta, pirtti ja leipotupa, jonka välillä vähäinen porstua, seisoo päin järveä vastaan. Järven rannalla on vähäinen sauna, vastapäätä pirttiä pihan toisella puolella uusi rakennus. Tämä rakennus sisälsi nyt vangit. Piha oli väkeä täynnä.

Vähän aikaa odotettuamme tulivat tuomari ja lautakunta.

Leipohuone oli käräjätuvaksi valmistettu. Pirtin puoli vielä samassa tilassa kuin murhayönä. Kaikki oli siellä entisellään. Kello 11 aikana istui oikeus. Vangit tuotiin esiin.

Minä näin ne nyt ensi kerran, mutta minä en unohda ikänäni. "Tämäkö nuorukainen on Seppä?" kysyin minä itseltäni. Tämä pitkä, hoikkavartinen poika, joka tuskin on yli kahdenkymmenen vuoden vanha. Tämä kaunis, valkeaverinen, sinisilmäinen, valkotukkainen, kaunis poika, jonka kasvot olivat itse rehellisyyden näköiset, jonka muodosta ei pienintäkään pahantekijän merkkiä löydy. Tämä näkö oli minulle katkera; Seppä oli kauniimpia nuoria miehiä, mitä ikänä olen nähnyt.

Tuomisaari oli päinvastoin lyhyt, leveäharteinen, vähäläntäinen mies. Ensi silmäys sanoo, että hän on väkevä ja voimakas. Hän on mustaverinen, hänen silmänsä ovat pienet, ne liikkuvat terävästi hänen päässään, ja loistavat kum-

mallisesti. Hänen kasvoillaan ei makaa se uhka, kun tavallisesti murhaajain. Hänestäkään ei olisi pahantekijää aavistanut, ehkä hänen koko muotonsa näyttää sellaiselta, joka ei mitään pelkää. Tuo kovuus hänen katsannossaan oli se, joka sammutti kaikki sääliväisyyden tunteet häntä kohtaan.

Käräjäin alettua, ennen vierasten miesten kuultua, joita täällä oli noin kolmekymmentä, nousi tuomari. Se hetki oli tullut, jossa me toivoimme Tuomisaaren kovuuden sulavan.

"Ennen kuin alamme, ehkä mennään katsomaan pirttiin", sanoi tuomari. Lautakunta, vangit ja me uteliaat seurasimme käskyä.

Hirmuinen näkö vielä puoli vuotta murhan jälkeen hämmästytti minua! Nyt tuli minulle selväksi, miten tämä surma oli onnistunut niin hyvin.

Vastapäätä ovea oli vuode, jossa isäntä ja emäntä olivat maanneet, vasemmalla puolella pojan vuode, oikealla takka, jonka huoneenpuoleisella syrjällä tytön makuulavitsa oli. Huone on aivan vähäinen ja matala, akkunat erinomaisen pienet ja ylipäänsä kaikki mitä täällä näin ei osoittanut suuresti puhtautta, vielä vähemmän rikkautta. Isännän vuode oli taistelussa joutunut noin kyynärän päähän seinästä; siinä mihin hän oli pudonnut, oli lattialla pian kyynärän levyinen ja pituinen verilätäkkö, joka paksusta oli lattiaan kuivunut. Samaten oli lätäköitä emännän, pojan ja tyttären surma-paikoilla.

Tänne tuotiin nyt Tuomisaari ja Seppä. Jälkimmäinen vetäysi vasenpuoliseen nurkkaan, ikään kuin peläten. Tuomisaari seisoi oven suussa, katsoi rauhallisesti, pelvotta eteensä.

"Tunnetko paikan, näetkö töitäsi?" kysyi tuomari.

"Jaa, jaa! Syytön minä tähän olen", oli Tuomisaari vastannut.

"Astu likemmäksi, tiedätkö kenen tämä veri on?"

"En minä ole täällä neljään vuoteen käynyt."

Nyt oli se hetki tullut, jona hänen kova luontonsa, jos milloinkaan, olisi pitänyt heltyä ja omantunnon ääni päästä puhumaan. Se juurakko, jolla hän työnsä teki, oli lumen sulattua toukokuun 1. päivänä löydetty Majaveden saunan takaa. Selin oveen päin seisoi Tuomisaari, kun tämä julma ase tuotiin pirttiin ja äkkiä huudolla: "Tunnetko tätä", pistettiin hänen silmiensä eteen.

Me katsoimme häntä tarkasti. Hän vetäytyi takaisin, mutta ei väri hänen poskillaan muuttunut, sama sulamaton kylmyys lepäsi hänen kasvoillaan. Saada hänet tunnustamaan oli turhaa.

"Onko tämä sama juurakko, jolla surman teitte?" tuomari kysyi Sepältä.

Ensi kerran kuulin minä nyt tämän vaalean, kauniin nuorukaisen puhuvan. "On kyllä se sama juurakko", sanoi poika hiljaisella äänellä.

Nyt palattiin taasen käräjätupaan. Vieraat miehet kuulusteltiin. Itse asiaan eivät nämä tienneet mitään, vaan he selvittivät kumminkin todistuksillaan Tuomisaaren luonteen.

Tuomisaari oli jo monet ajat ollut seutunsa pelko ja hirmu. Hän oli syyttömästi pahalla tuulella tai viinapäässään ollessaan kurittanut ja pieksänyt ketä käsiinsä sai. Paras todistus miten häntä pelättiin, lienee kumminkin se, että oma sisarensa havaittuaan kohta surman jälkeen veljellään olevan suuria rahoja lähti pakoon peläten veljensä voivan kyllä surmata omat lähimmäiset sukulaisensakin.

Tuomisaaren rahat, Sepän todistus, joka kaikki paikat oli selittänyt, jopa puhunut mimmoinen juurakkokin oli, Tuomisaaren sedän lause, että nuorukaiset surmayönä tullessaan hänen luo olivat houkutelleet häntä sanomaan, jos sitä kysyttäisiin, että he olivat tulleet illalla – kaikki näytti ihmisten silmillä katsoen mahdottomaksi, että Tuomisaari olisi syytön. Tehdä tili rahoistaan, mistä hän oli ne saanut, ei hän voi, hän sanoo ne saaneensa Sepältä.

Kun Seppä tunnustaa, sanoo Tuomisaari: "Hän on hullu, sen tietää kaikki, että Seppä on hulluksi noiduttu."

Seppä vastaa tuohon surullisesti hymyillen, ystävällisesti. "Ei ole kukaan minua vielä hulluksi sanonut, hullu olin minä, kun annoin sinun vietellä minut."

Kello 6 illalla loppuivat käräjät Majavedessä. Ihmiset jupisivat pihalla: "Viime kerran he kävivät täällä." Tuomisaaren takki, jonka hän tunnusti surmayönä olleen hänen yllensä ja jonka paltteessa luultiin verta olevan, lähetettiin oppineiden tarkastettavaksi.

Käräjät lykättiin tuosta syystä heinäkuun 11. päivään pidettäväksi tavallisella käräjäpaikalla Koljaan maatilalla Karkussa.

Kahdeksan leiviskää painavilla raudoilla olivat Tuomisaari ja Seppä kulkeneet aamulla 7 virstaa, niissä olivat seisoneet koko päivän, niissä kulkivat he illalla samat 7 virstaa takaisin! Kun vangit, joita erikseen kuletettiin, Majavedestä lähtivät, pisti joku sukulainen kyynel silmässä Tuomisaaren käteen leivän ja juuston. Hänen onnettomuudessaan oli entiset pahat teot unhoittuneet. Sisar muisti, että tämä rautoihin isketty oli hänen veljensä.

Kummallisesti liikutettuna siitä, mitä minä tänä päivänä olin nähnyt ja kuullut, tulin minä sateesta märkänä Sävin taloon. Vangit vietiin samana iltana matkaansa.

Åbo Underrättelser:
Iskuja raskaasta esineestä

Åbo Underrättelserin reportteri kertoo samoja asioita, joita jo edellä olevissa Suomettaren kirjoituksissa on käyty läpi, mutta voidaan sanoa, että Åbo Underrättelserin kuvaukset olivat yksityiskohtaisempia ja ehkä enmmän poliisin kuulustelupöytäkirjoihin perustuvia.

Murhapaikan näkymät selvitettin melko perusteellisesti, eikä tyydytty ylimalkaisesti sanomaan, että talo oli kammottavalla paikalla ja hyvin köyhän oloinen niin kuin Suometar antaa ymmärtää.

Pirtin kuvaus on seuraavanlainen: Kun tultiin sisälle pirttiin, oli seinän vierellä oikealle tiilistä tehty tulisija, takka ja sen lähellä sänky. Toisella seinällä oli pitkä seinään kiinnitetty penkki. Pirtin yhdessä nurkkauksessa oli pöytä ja selkänojallinen tuoli. Oikean päätyseinän penkin kanssa oli yhdensuuntaisena sänky. Keskelle huonetta oli jäänyt vapaata tilaa. Sängyn ja tulisijan välissä oli rukki ja kuontalolauta. Pöydän päällä oli palvattua lampaanlapaa, suolattuja isoja haukia ja neljä reikäleipää.

Johan Johansson makasi selällään vain paita päällään lattialla pöydän edessä ja kädet levällään sekä kasvoilla selvästi näkyvät verijäljet. Saara Kristiina oli sängyn alla. Hän oli pukeutunut rohdinpaitaan ja vanhaan sarssimekkoon maaten mahallaan kasvot lattiaan päin. Osittain hän oli noin 1/4 kyynärää korkean korin päällä. Kori sisälsi kerittyjä villoja.

Poika Johan Fredrik oli pukeutunut rohdinhousuihin, sarssiliiveihin ja paitaan. Hän makasi eteenpäin kaatuneena lattialla oven pielessä olevan sängyn lähellä. Tyttären Ida Kaisan kuollut ruumis löytyi myös samanlaisesti pukeutuneena kuin äitinsä. Hänen ruumiinsa oli tulisijan ja seinän välissä.

Kun lähemmin tutkittiin kuolleita, havaittiin, että jokainen oli saanut iskuja raskaasta esineestä ja osaksi puukosta. [Myöhempi tutkimus osoitti, että puukkoa ei ollut käytetty.] Iskut oli kohdistettu otsaan ja päälakeen. Nämä olivat aiheuttaneet sekä suuria että pieniä verihaavoja.

Muissa tutkimuksissa todettiin, että Johan Johanssonille kuuluva haulikko, joka tavallisesti roikkui tuvan seinällä lähellä hänen sänkyään, oli penkillä piippu vääntyneenä ja lukkolaite rikkoutuneena. Pyssyn piipusta näkyi myös muutamia syviä merkkejä siitä, että pyssyllä olisi annettu kaksi voimakasta iskua.

Johan Johanssonin sängyn lähellä oleva seinään kiinnitetty peili oli lyöty rikki. Johan Fredrikin käyttämän liivin taskusta löytyi paperiin käärittynä yksi viiden ja kolme kolmenruplan sekä kaksi kolmenmarkan seteliä.

Ulko-ovesta puuttui lukko, mutta se voitiin sulkea haan avulla ja todettiin, että ovesta ei ollut menty väkisin sisään. Leivintupa sekä aitta, johon oli murtauduttu, oli tutkittu tarkoin, ja aitassa oleva kirstu oli murrettu auki. Johan Fredrikin aitanseinällä roikkuvien housujen taskusta löytyi kolme yhden ruplan, yksi kahdenkymmenen kopeekan, kolme viidenkymmenen kopeekan ja yksi viiden kopeekan hopearaha.

Lisäksi kuolleiden puolisoiden eräät sukulaiset ja todistajat väittivät, että kuolleilla henkilöillä oli ollut hieman ennen kuolemaansa huomattavasti enemmän rahaa kuin mitä nyt tutkimuksissa oli selvinnyt, sitä paitsi talosta ei löytynyt myöskään hopeaesineitä, mustia vaatteita ja tummansisistä päällystakkia eikä sarkahousuja, naisten mekkoja, eläintaljoja, sängynpeitteitä eikä silkkiliinoja.

Åbo Underrättelser:
Järkyttyneitä todistajanlausuntoja

Reportterin kertomus jatkuu muutamaa päivää myöhemmin. Tämä kirjoitus keskittyi lähinnä todistajien lausuntoihin sekä alustavaan Mouhijärven kirkolla pidettyyn ruumiiden tarkastuksiin.

Entinen uudistilallinen Iisak Andersson Pyykoski Aluskylästä, Lavian kappelista, 64 vuoden ikäinen, kertoi, että hän usein oleskeli Majavedessä ja oli viime kesänä usein kalastellut Johan Fredrik -vainaan kanssa sekä ongella että koukuilla järvellä. Saalisosuutensa hän suolasi pyttyyn, jonka sitten säilytti saunatuvan ja navetan takana olevassa suojassa. Joulukuun 21. päivä kävi Iisak Pyykoski Majavedellä noin klo 1 noutamassa kalojaan. Kun hän katseli ympärilleen, kaikki näytti olevan paikoillaan, ja otti sitten reestään sukset allensa ja lähti hiihtämään kohden pirttiä ja sen ulko-ovea.

Vaikka eteisen oven edessä olikin korkea lumikinos, eikä mitään jalanjälkiä ollut näkyvissä ja vaikka leivintuvan ovi oli auki ja pirtin ulkoovi noin 3 tuumaa raollaan, ei hän kiinnittänyt asiaan kummemmin huomiota, vaan oli mennyt sisälle. Porstuassa hän kopisteli lumet jaloistaan ja toivotteli tavanomaiset tervehdyksensä, mutta kukaan ei vastannut, joten hän astui pirttiin. Pirtti tuntui kylmältä.

Iisak Pyykoski katsoi ympärilleen ja heti huomasi kaksi veristä ruumista lattialla. Hän ei kuitenkaan tarkastanut enempää, koska oli näkemästään äärimmäisen pelästynyt. Hän kiiruhti nopeasti ulos suksilleen ja hevosensa luo. Kiireesti hän sitten lähti tavoittamaan Emmanuel Iisakssonia Pyykoskelta, mutta Emmanuel oli matkustanut Poriin. Sieltä hän meni Vähäsävin Perttulaan, noin puoli penikulmaa Majavedestä, sekä kertoi millaisen kauhistuttavan löydön hän oli tehnyt.

Todistuksessaan oli Iisak Pyykoski lisäksi maininnut, että edesmennyt Johan Johansson oli kuluneena mikkelinpäivänä omistanut nipun suurehkoja ja toisen nipun pienehköjä rahaseteleitä. Iisak väitti myös, että Johanssonilla oli kolmasosa kappaa ruplan kolikoita, jotka hän oli Johanilla nähnyt kesällä 1862. Iisak Pyysalo uskoi vakaasti, että mainitut varat olivat vielä murhan tapahtumahetkellä talossa, koska Johan Johansson oli säästäväinen mies eikä lainaillut rahojaan, vaan niitä kaikessa hiljaisuudessa keräili.

Torppari David Johansson Seppä Isojärven talosta Märkätaipaleen kylästä kertoi, että Perttulan isäntä Thomas Mickelsson ja David Johansson kuultuaan Majaveden murhatapauksesta 21. päivä joulukuuta klo 3 iltapäivällä peruuttivat matkallelähtönsä ja keräsivät joukon talonpoikia ja torppareita sekä lähtivät kohden Majavettä.

He saapuivat sinne noin klo 7 illalla ja näkivät miespihalla kahdet erilliset hevosen ja reen jäljet, mutta tiesivät ne Iisak Pyykosken tekemiksi. Kun David Johansson eteisessä sytytti muutaman päreen, meni seurue sisään. Kaikki näytti olevan paikoillaan, kuten jo edellä korostettiin.

Tämän jälkeen he menivät talliin ja navettaan. Kun eläimet kuulivat karjapihasta ääniä, alkoi hirmuinen hirnunta, mylvintä ja määintä. Voitiin vain aavistaa, mikä oli metelin syy. Eläinraukat olivat kärsineet monta päivää janoa ja nälkää. Kun David Johansson astui eläinsuojaan, hän näki säälittävän ja sydäntäsärkevän näyn. Eläimet olivat laihoja ja ne olivat järsineet karsinoiden, pilttuiden lautoja ja tukiparruja saadakseen jotakin syötävää.

Kun eläimiä sitten varovasti juotettiin ja ruokittiin ne ehtyivät elämälle. Eläimiä oli kaikestaan kaksi hevosta, joista toinen kuului Johan Fredrikille, kolme lehmää, kuusi lammasta ja kolme vuohta. Muutoin ilmoitti David Johansson, ettei vähäisintäkään väkivallan tai murron merkkiä ollut näkyvissä.

Thomas Mickelsson Perttula, Malakias Mickelsson ja Vilhelm Fredriksson todistivat myös, että Iisak Pyykoski oli ollut mitä suurimmassa määrin säikähdyksissä, kun hän kello kahden tai kolmen aikaan tuli surusanoman kanssa Perttulan taloon.

Iisak Emmanuel Pyykoski ja Iisak Iisaksson Kivelä olivat torstaina 17. joulukuuta matkustaneet Poriin ja tulomatkalla ottaneet raivaamattoman, mutta oikoisemman tien Majaveden kautta kotiinsa. Majaveden läpi ajaessaan he eivät olleet huomanneet erityistä, vaikka myöhemmin totesivat, ettei pihapiirissä näkynyt minkäänlaisia jälkiä, vaikka ennen pyhiä olisi

luullut talonväen hyvinkin liikkuvan pihapiirissä askareillaan.

Kun he tulivat Pyykoskelle, oli heille ilmoitettu, että Iisak Andersson oli hetkeä aikaisemmin kertonut, mitä Majavedessä oli tapahtunut. Tämän jälkeen miehet lähtivät heti takaisin Majaveteen. Koska mitään uutta tietoa Majavedessä ei saatu, lähti Iisak Kivelä tiistaina 23. päivä joulukuuta iltapäivällä kappalainen Rundstenin luo ja kertoi kuolinsanoman.

Torppari Fredrik Rajakallio kertoi, että torstaina 17. päivä joulukuuta vastaisena yönä oli eräs tuntematon pohjalaisittain murtava mies tullut hänen taloonsa ja pyytänyt päästä sisälle. Koska ovi oli haassa, avasi Rajakallion emäntä oven ja mies tuli sisään. Hän kysyi talon nimeä ja saatuaan vastauksen "Rajakallio" välittömästi sytytti fosforitulitikun ja poistui miespihaan ja sieltä toisen kanssa pois pihapiiristä.

Kun kruununnimismies Hjerppe kuuli pohjalaisittain murtavien miesten oleskelusta paikkakunnalla, käynnisti hän etsinnän joulukuun 24. päivä. Etsintöjä johti apulaisnimismies Gustav Ahlgren, mutta mitään olennaista ei saatu selville.

Etsiskelyjen piiriä kuitenkin laajennettiin niin, että ne ylsivät Porista Sastamalaan asti. Tämä kaikki touhu osoittautui myöhemmin aivan turhaksi, mutta sillä hetkellä muita johtolankoja ei ollut.

Kruununnimismies Hjerppe laati kuitenkin tähänastisista tutkimuksista raportin 31. päivä joulukuuta, jossa mainitsee, että Lavian kappelissa [Mouhijärvellä?] on tehty alustava ruumiintarkastus ja että perusteellinen, lääketieteellinen ruumiintarkastus tehtäisiin myöhemmin. Myöhemmät tulokset saattavat muuttaa raportin sisältöä.

Alustavan tutkimuksen tarkastuspöytäkirjat ovat seuraavat:

Uudistilallinen Johan Johansson Majavesi. Ruumis oli voimakasrakenteinen ja iältään noin 55 vuotta. Kasvot olivat tahriintuneet kuivuneeseen vereen. Vasemmasta poskesta löytyi jälkiä, jotka näyttivät mustelmilta, oikessa ohimossa oli ammottava 3 tuumaa pitkä haava, joka oli vaaakasuorassa suunnassa. Vasemman silmäkulman yläpuolella oli ammottava tuuman pituinen haava vinosti ylhäältä alas. Kolmas haava alkoi hiusrajasta noin tuuma keskilinjasta vasemmalle ja ulottui n. 2½ tuumaa taaksepäin. Neljäs haava lähti hiusrajasta otsan keskiviivasta ja ulottui viistoon oikealle 1½ tuuman pituisena. Viides haava oli yhdensuuntainen edellisen kanssa noin tuuman etäisyydellä oikealla ja tuuman pituisena.

Kaikki nämä haavat olivat menneet päänahan läpi ja haavojen reunat olivat ruhjeiset. Ensiksi kuvaillussa haavassa oikeassa ohimossa havaittiin kallonmurtuma, ja pieniä sinistymiä esiintyi molemmilla puolilla hartioita. Samoin lonkissa ja rinnan toisella puolella. Nämä sinertymät viittaavat hyytyneeseen vereen. Kuhmut olivat vetäytyneet sisään. Kuolinsinistymiä oli selässä.

Kaikista neljästä ruumiista oli tehty alustava tutkimus, joissa oli periaattena haavojen sijainnin ja niiden vaikeuden toteaminen. En tässä yhteydessä kerro muiden perheenjäsenten tarkastuskertomuksia, koska ne olivat miltei samanlaisia kuin Johan Majaveden tapauksessa. Ainoa poikkeus oli Iida Katariinan tarkastus, jossa todettiin, että tämän maha oli alkanut mädäntyä. Se johtui ehkä siitä, että Iida Katariina oli kuollut takan ja seinän väliin, joka pysyi pirttiä kauemmin lämpimänä.

Elinkautinen vankeus Siperiassa

Rikos olisi saattanut jäädä selvittämättä, ellei Johan Seppä olisi tullut tunnonvaivoihin ja myöhemmin tunnustanut syyllisyytensä. Sekä Tuomisaari että Seppä pidätettiin ja edellä on kerrottu osittain käräjien kulusta. Miehille langetettiin kuolemantuomio, jonka kenraalikuvernööri muutti elinkautiseksi vankeudeksi Siperiassa, jonne vankien piti mennä kävellen.

Vangeista ei ole tämän jälkeen kuultu mitään.

Lähteet

Suometar 4.3.1864, 25.6.1864, 27.6.1864
Åbo Underrättelser 9.2.1864, 13.2.1864

Johanna Kurela

Sukututkijoiden kevätretki Porvooseen 21.4.2001

Porvoo – historiaa ja runoutta

Porvoo on Suomen toiseksi vanhin kaupunki: Maunu Eerikinpoika perusti sen vuonna 1346. Paikalla oli asutusta jo kauan ennen kaupunkioikeuksien saamista – Porvoo on kasvanut Porvoonjoen suulle ikivanhalle kauppapaikalle. Sen kautta kulkee vanha maantie, Suuri Rantatie, joka johtaa Turusta Viipuriin.

Porvoon Linnamäellä on edelleenkin nähtävissä ilmeisesti tanskalaisten 1100–1200-luvulla rakentaman linnoituksen raunioita. Kivisen tuomiokirkon vanhimmat osat – kirkon luoteisnurkka – ovat puolestaan 1200–1300-luvun taitteesta. Paikalla on todennäköisesti ollut jo ennen kivikirkon rakentamista puinen kirkko.

Keskiajalla Porvoo oli vilkas kauppakaupunki. 1500-luvulla kaupunki kärsi vakavia takaiskuja: tanskalaiset polttivat sen unioniriitojen aikana v. 1508, ja 1550 Kustaa Vaasa määräsi sen porvarit siirtymään vastaperustettuun Helsingin kaupunkiin. Venäläiset tuhosivat kaupunkia 1500-luvun lopulla.

1600-luvulla alkoi Porvoon uusi kukoistuskausi, kun sen kaupunkioikeudet palautettiin 1602. Alueella asui paljon aatelisia ja sotapäälliköitä, jotka rikastuttivat kaupunkia ja varsinkin kirkkoa lahjoittamalla sille 30-vuotisen sodan aikana Saksasta ryöstämiään arvoesineitä.

Porvooseen siirrettiin piispanistuin Viipurista vuonna 1724. Vuonna 1809 kaupungissa pidettiin ensimmäiset varsinaiset Suomen valtiopäivät. Valtiopäivillä Venäjän keisari Aleksanteri I ja Suomen säätyjen edustajat sopivat siitä, että venäläisten aseellisesti valtaama Suomi irtoaa Ruotsista ja liitetään Venäjään. Tästä alkoi Suomelle monin tavoin rikas ja hedelmällinen kasvun aika, jonka ansiosta maa itsenäistyi vuonna 1917.

1800-luvulla Porvoon asema merkittävänä kulttuuri- ja koulukaupunkina vahvistui, kun Johan Ludvig Runeberg muutti sinne perheineen v. 1837 ja kun Werner Söderström aloitti siellä kustannustoiminnan 1878.

Tänne, historialliseen Porvooseen, teki Tampereen seudun sukututkimusseura perinteisen kevätretkensä lauantaina 21. huhtikuuta 2001.

Kaupungin kauneutta ihailemassa

Porvoon kaupungissa on tyylillisesti kolme pääkerrostumaa: kirkonmäen vanha Porvoo kapeine katuineen ja ranta-aittoineen, C. L. Engelin ruutuasemakaavan mukaan rakennettu empire-kaupunginosa sekä uusi Porvoo nykyaikaisine kerrostaloineen.

Sukututkijoiden bussi kierteli vanhaa kaupunkia ja empire-Porvoota, ja Rihkamatorilta mukaan noussut opas Tuula Palva kertoi lyhyesti kaupungin vaiheista ja merkittävimmistä nähtävyyksistä.

Tuomiokirkosta tultua mentiin syömään vanhan Porvoon Välikadulla olevaan pieneen Hanna-Maria-nimiseen ravintolaan. Ruokailun jälkeen oli varattu aikaa ostoksille. Pian kaikki Väli- ja Jokikadun pienet hauskat putiikit kuhisivatkin sukututkijoita, jotka vesi- ja räntäsateen vuoksi hakeutuivat mieluummin rakennusten sisälle kuin aistivat kaupungin tunnelmaa kapeilla kivetyillä kaduilla. Antiikki- ja lahjatavaraliikkeistä löytyi kauniita ja hyödyllisiä esineitä muistoksi käynnistä Porvoossa. Brunbergin suklaa- ja makeisteh-

taan myymälässä moni poikkesi noutamassa tuliaisia kotiväelle.

Ruma ilma ei pilannut keväisen kevyttä mielialaa. Sääennuste oli luvannut eteläiseen Suomeen kaunista päivää, ja aamulla oli Tampereella ollut poutaista, joten sateensuojat oli jätetty kotiin. Porvoossa kuitenkin taivas pimeni ja keväinen räntäsade hävitti viimeisetkin varjopaikkoihin jääneet lumilaikut.

Runebergillä kylässä

Johan Ludvig Runeberg (1804–1877) muutti vaimonsa Fredrika Runebergin (o.s. Tengström, 1807–1879) kanssa Porvooseen 1830-luvun lopulla. J. L. Runeberg oli tuolloin julkaissut pari merkittävää runokokoelmaa, ja luomistyötä jatkui Porvoossa vuoteen 1863, jolloin hän halvaantui ja menetti luomiskykynsä.

Runeberg kirjoitti Porvoon-kaudellaan tunnetuimmat teoksensa. Pohjoismaista arvostusta hän sai runoeepoksellaan *Kung Fjalar* (*Kuningas Fjalar*). Suomessa hänet tunnetaan kuitenkin parhaiten kaksiosaisesta teoksestaan *Fänrik Ståls sägner* (*Vänrikki Stoolin tarinat*), jonka ensimmäisen kokoelman johdantorunosta *Vårt land* (*Maamme*) tuli vuonna 1848 Suomen kansallislaulu.

Sukututkijat tutustuivat Runebergien kotiin, joka on ollut museona jo pitkälti yli sadan vuoden ajan. Esineistö on alkuperäistä; onpa yksi kasveistakin peräisin Runebergien ajoilta. "Jos se osaisi puhua, niin mitä kaikkea se voisikaan kertoa!" huudahti museon opas ja jatkoi: "Ehkä ei kuitenkaan paljoa. Runeberg oli hiljainen mies ja Fredrika oli kuuro. Eivät he viime vuosinaan juuri keskenään puhuneet."

Vaikka Runebergeillä oli viimeisinä vuosina hiljaista, niin aiemmin oli ollut sitäkin vilkkaampaa. Perheen kuusi pahankurista poikaa piti jatkuvaa melskettä, ja talossa suurta runoilijaa tapaamaan poikenneet vaativat myös huomiota. On hämmästyttävää, miten tällaista taloutta johtanut nainen löysi vielä aikaa luomistyöhönkin. Fredrika Runeberg on arvostettu kirjailija, joka otti teksteissään kantaa naisasialiikkeeseen.

Lahjakkailla vanhemmilla oli lahjakkaita lapsia. Walter Runeberg (1838–1920), joka poikana ei osoittanut vanhempiensa harmiksi kiinnostusta koulunkäyntiin, on heistä tunnetuin. Hänestä tuli taitava kuvanveistäjä, jonka teoskokoelma on sijoitettu Runebergin kotimuseon tuntumaan. Sukututkijat pääsivät tutustumaan tähän taidekokoelmaan.

Iltapäiväkahvit juotiin viehättävässä, 1800-luvun alun säätyläiskotia jäljittelevässä Tee- ja kahvihuone Helmessä. Kahvin jälkeen oli aika lähteä takaisin Tampereelle. Kotimatkaa piristivät arpajaiset sekä puheenjohtajamme Eino Koskisen mainio runoesitys.

Porvoon-retki oli viimeinen Ari Vesolan seuralle järjestämistä retkistä. Tälläkin kertaa hän oli onnistunut hyvin, mistä hänelle monet kiitokset!

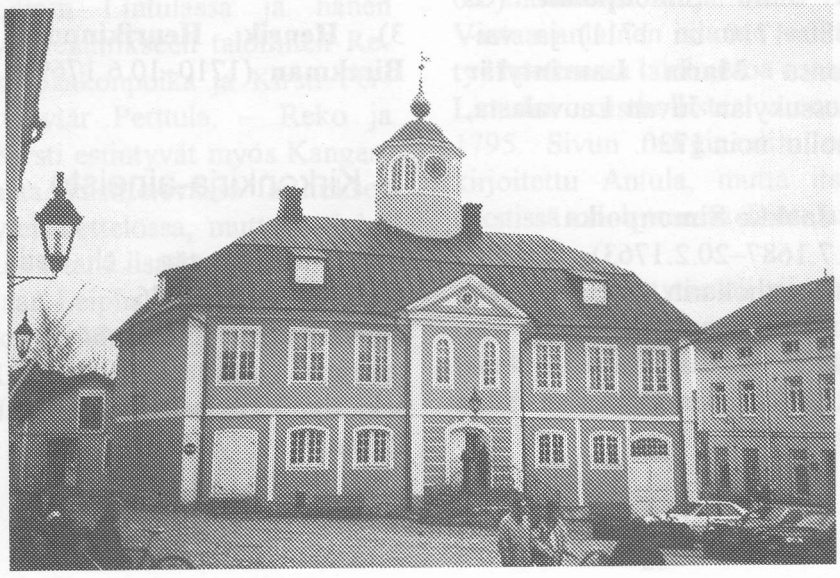

Vuonna 1808 Suomen säädyt kokoontuivat valtiopäiville Porvooseen vannomaan uskollisuutta Venäjän keisari Aleksanteri I:lle. Aateliset ja porvaristo kokoontuivat raatihuoneessa (kuvassa), pappissääty lukiossa ja talonpojat laamanni Anders Fabian Orraeuksen talossa.

Raatihuoneessa on nykyään Porvoon historiallinen museo.
Kuva: Johanna Kurela.

Marja Lintula

SUKUTUTKIMUKSEN PULMAKOHTIA

Kangasalan Paalilan Lintulan emäntä Lisa Grelsdotter – Liisa Rekontytär – Tursolan Tavelasta vai Leipin Lintulasta?

Internetin avulla tapahtuvan sukututkimuksen yhteydessä ovat sanat *tarkista alkuperäislähteestä* tulleet yhä useammin lausutuksi ja ohittamattomaksi vaatimukseksi. Kiusaus kopioida valmista tutkimusta on suuri, ja usein tekstin oikeudellisuus hyväksytään kritiikittä. Tutkimuksen kanssa vuosia touhunnut joutuu pakostakin tunnustamaan käytettävän aineiston virheellisyyden, kun sen sijaan aloittelija, jolle pelkästään asiakirjojen lukeminen tuottaa vaikeuksia, iloitsee jokaisesta selkokielisestä sukutaulusta ja kopioi.

Kopioinnin ansiosta otsikossa mainittu Liisa Rekontytär sijoittui oikeaan pitäjään, mutta väärään kylään ja taloon, kunnes aivan sattumalta yksi ainoa lause käräjäkirjan suomennoksesta aiheutti vuoden kestäneen, monesti tuskallisenkin tutkimus- ja tutustumismatkan erilaisiin arkistoihin ja kokoelmiin. Matkan varrelta kertyi kuitenkin kokemusta erilaisten lähdeaineistojen tutkimisesta ja käytöstä, vanhojen käsialojen lukemisesta, kokonainen kansiollinen arkistoitavia dokumentteja sekä tietoisuus Liisan oikeasta syntyperästä.

Aluksi on syytä selvittää muutama sukupolvi niin Kangasalan Paalilan Lintuloita kuin Tursolan Tavelan Birckmaneja. Lintulassa on ollut monta Simoa ja Tavelassa monta Henrikiä, joten selvyyden vuoksi käytän miehistä tarvittaessa seuraavasta luettelosta selviävää järjestysnumeroa, esim. *Simo Simonpoika (3)*.

Lintulan rusthollin isäntäpareina olivat:

1) **Simo Simonpoika** (eli 1680–1710 tai 1711) ja vaimonsa **Maria Laurintytär** Messukylän Juvan Lauvalasta, kuollut noin 1730.

2) **Jaakko Simonpoika** (3.7.1687–20.2.1763). Edellisen rusthollarin veli, joka veljensä lasten alaikäisyyden vuoksi toimi isäntänä. Sittemmin Pälkäneen Onkkalan Anttilan isäntä.

3) **Simo Simonpoika** (1701–28.1.1749) ja vaimonsa **Liisa Rekontytär** (1.12.1703–19.6.1776).

4) **Simo Simonpoika** (21.3.1724–).

Kangasalan Tursolan Tavelan Birckmaneista mainittakoon:

1) **Henrik Jaakonpoika Birckman**, syntynyt noin 1641, kornetti.

2) **Henrik Henrikinpoika Birckman** (1784–4.12.1759). Hänellä lapset: Henrik, Sofia, Katariina, Kirsti ja Akseli.

3) **Henrik Henrikinpoika Birckman** (1710–10.6.1769).

Kirkonkirja-aineisto

Liisa Rekontytär eli siis 1.12.1703–19.6.1776.

Kangasalta puuttuvat kastekirjat vuosilta 1700–1706 sekä rippikirja isonvihan ajalta. Liisan syntymäaika, vuosi

1703, on otettu rippikirjasta, mutta vasta ajalta, jolloin Liisa oli jo avioitunut Paalilan Lintulaan. Liisan vanhempia ei voi kirkonkirjojen puuttumisen vuoksi tunnistaa.

Kirkollisten asiakirjojen valossa ensimmäinen fakta Liisasta löytyy vihittyjen luettelosta vuodelta 1723. Tuolloin avioituivat Kangasalan Paalilan Lintulan rusthollin poika Simo Simonpoika ja Liisa Rekontytär Tursolasta.

Kastekirjoista löytyvät sittemmin merkinnät perheeseen syntyneistä 12 lapsesta. Isonvihan jälkeen perheen tiedot löytyvät rippikirjoista Paalilan Lintulasta. Kuolleitten kirjoista löytyvät poisnukkuneitten tiedot.

Liisa Rekontytär Kangasalan Leipin Lintulasta?

Tampereen seudun sukututkimusseuran julkaisemassa kirjassa *Esipolvitauluja I* (1987: 153) Liisa Rekontytär on merkitty syntyneeksi Kangasalan Leipin Lintulassa ja hänen vanhemmikseen talollinen Reko Jaakonpoika ja Kirsti Pertuntytär Perttula. – Reko ja Kirsti esiintyvät myös Kangasalaa käsittelevässä asutuksen yleisluettelossa, mutta mainintaa tytär Liisasta ei ole. Sen sijaan Leipin Tuuholassa on Reko Heikinpoika, jolla on tytär Liisa, mutta tämä avioituu Jaakko Laurinpojan kanssa.

Vai Kangasalan Tursolan Tavelasta?

Aulis Ojan suomennoksesta "Kaksi naimajuttua Kangasalan käräjiltä" (1971: 95–98) löytyi ensimmäinen viite Liisan toisesta kotipaikasta.

Tursolan Tavelan ratsutilallisen poika Henrik Birckman (3) oli kosinut Kuhmalahden Isopennon kylän Knaapilan talon tytärtä Maria Simontytärtä. Avioliiton solmiminen oli viivästynyt useita vuosia, sillä Henrikin vanhemmat eivät olleet suostuvaisia poikansa liittoon. Henrik oli kuitenkin lähettänyt Marialle kihlajaisiin kuuluvia lahjoja, kuten sormuksen varmemmaksi vakuudeksi, ja *"antoi serkkunsa Kangasalan Antulan ratsutilallisen vaimon Liisa Rekontyttären tuoda minulle..."*, kirjoittaa Maria Simontytär käräjäjuttuun kuuluvassa kirjeessään.

Kangasalla ei ole Antula-nimistä rusthollia, sen sijaan on Lintulan rustholli Paalilassa. Kyseessä lienee lukuvirhe, *L*-kirjaimen jälkeinen i:n piste on jäänyt huomaamatta ja näin *Li* on muuttunut kirjaimeksi *A*. Vastaavanlainen tilanne esiintyy haettaessa lainhuutoa osaan Lintulan rusthollista vuonna 1795. Sivun marginaaliin on kirjoitettu Antula, mutta itse tekstissä on kyseessä Lintulan rustholli.

Liisa Rekontytär oli siis tämän lähteen mukaan Henrik Birckmanin (3) serkku. Mutta miten todistaa asia aukottomasti?

Presidentti J. K. Paasikiven esipolvitaulut

Presidentti Juho Kusti Paasikiven esipolvitaulussa, jonka on laatinut Liisa Poppius ja joka on julkaistu liitteenä Genos-lehdessä vuonna 1951, mainitaan kyseisen Liisa Rekontyttären olevan Kangasalan Tursolasta. Mutta lähdetiedot puuttuvat, joten tätäkään kotipaikkaa ei voi tutkimatta hyväksyä todisteeksi.

Sumeliuksen Birckman-tutkimus

Rafael Sumelius on julkaissut vuonna 1945 Genoksessa tutkimuksen Birckman-suvusta (Sumelius 1945: 123–129).

Selvityksessä mainitaan kornetti Henrikillä (1) olleen kolme tytärtä, joista ensimmäinen, Katarina, oli avioitunut Kangasalan Kurun Heikkilän Tuomas Juhonpojan kanssa. Toinen tytär, Kirsti, kuoli naimattomana. Kolmannen tyttären, Sofia Henrikintytär Birckmanin (synt. noin 1690 ja kuoli 10.3.1750), Sumelius on naittanut edellä mainitun Lintulan rusthollarin Simo Simonpojan (3) kanssa! Avioliittoajatus ei voi kuitenkaan sopia, jos uskomme Kangasalan seurakunnan vihittyjen luetteloa ja kastekirjaa, joista Simo (3) löytyy Liisa Rekontyttären puolisona ja 12 lapsen isänä!

Kansallisarkistossa on 13 kansion kokoelma aineistoa,

jota Rafael Sumelius on keränyt tutkimuksiaan varten. Kansiossa I ovat Birckman-suvun konseptit.

Sumeliuksen aineistossa Sofia Henrikintyttärestä kerrotaan, että hän oli kahdesti naimisissa.

Sumeliuksen muistiinpanojen mukaan ensimmäinen puoliso oli ollut kyytirättäri Reko Matinpoika. Käräjillä 13.–14. maaliskuuta 1703 mainittiin: "Henrik Birckmanilla lisäksi tytär, aviossa nimismies, kyytirättäri Reko Matinpojan kanssa, joka oli entinen sotilas ja joka kuoli Kangasalla 7.–13. 3. 1703."

Kangasalan käräjillä 19.–20.10.1706 vaati puolestaan kornetti Henrik Birckman tyttärensä Sofia Henrikintyttären puolesta velkaa, jota Sofian edesmenneellä miehellä Reko Matinpojalla oli vaadittavanaan.

Sofia Birckman ja Reko Matinpoika olivat siis käräjäkirjojen mukaan aviopari.

Sumeliuksen selvityksen mukaan Sofia Birckmanin toinen puoliso olisi ollut Sigfrid (nimen päälle kirjoitettuna Simo) Simonpoika, syntynyt v. 1701 ja kuollut 28.1.1749.

Lintulan isäntä Simo Simonpoika (3) on todella elänyt mainittuna aikana, mutta hänen vaimonsa on Liisa Rekontytär, kuten Kangasalan kirkonkirjat todistavat.

Edelleen Sumelius mainitsee, että Simo/Sigfrid Simonpoika olisi ratsumestari Kristoffer Floorin kasvattipoika, joka avioliittonsa kautta peri Kangasalan Heponiemen Huikkolan rusthollin.

Tosiasia on, että Simo Simonpojan (3) setä Sigfrid/Sipi Simonpojasta tuli Huikkolan rusthollari sillä ehdolla, että hän nai ratsumestari Floorin vaimon sisarentyttären Sofia Mikontyttären ja huolehtii jo ikääntyneen ratsumestarin ja hänen vaimonsa syytingistä. Tämä tapaus kerrotaan esimerkkinä "kaupallisesta avioliitosta" teoksessa *Längelmäveden seudun historia I* (1949: 278).

Sofia Birckmanin syntymäajaksi on Sumelius artikkelissaan merkinnyt n. 1690. Konseptipapereissaan hän kuitenkin on sitä mieltä, että ikätiedot ovat varmasti vääriä, sillä Sofia oli avioitunut ennen vuotta 1703 – vain 12-vuotiaana – ja oli viimeistään vuonna 1706 leski, joten hänen ilmeisesti olisi täytynyt olla syntynyt viimeistään 1682 ja olla täten kornetti Birckmanin vanhin lapsi.

Finnen arkiston Birckman-tietoa

Tampereen kaupunginarkistossa säilytettävästä Jalmari Finnen arkistosta löytyi myös tietoja Birckman-suvusta. Sielläkin kummitteli Sofia Birckman Simo Simonpojan (3) vaimona, mutta Sofialle oli myös merkitty Liisa-niminen sisar varustettuna kysymysmerkillä ja alla nimi Simo Lintula. Kolmas vaihtoehto oli "käräjäkirjojen mukainen" eli Sofian aviomiehenä oli Reko Matinpoika, kyytirättäri. Lähdeviitteiden puuttumisen tähden ei selvinnyt, mistä kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa olivat peräisin.

Kornetti Henrik Birckmanin 24.11.1744 päivätyssä perukirjassa (Ikaalinen 124) ei mainita tytär Liisaa, vaan ainoastaan edellä mainitut tyttäret Kirsti, Kaisa ja Sofia.

Ratkaisevaan asiakirjaan viittaava tieto löytyi lopultakin Jalmari Finnen perukirjakokoelmasta, jota säilytetään erillisenä Kansallisarkistossa. Arkisto sisältää – kuten nykyisin sanottaisiin – uusiopaperilappusia, joille on kirjoitettu kenen perukirjasta on kysymys, mahdollisesti jälkeläiset ja, mikä parasta, tarkat tiedot, mistä kyseessä olevan perukirjan löytää. Lappuset on järjestetty pitäjittäin. Valitettavasti tämä arkisto kattaa vain pienen osan Suomea eli sen, mihin Finnen tutkimukset keskittyivät.

Kangasalan perukirjalappusten joukossa oli ruutupaperi: *Perukirjat Ikaalinen 126, 16.09.1749: rusthollari Simo Simonpoika Paalilan kylästä kuollut 7 kk sitten, oo Elisabet Birckmanin kanssa* ja heillä lapset: Simo ja Maria, joka on avioitunut Sääksmäen Roukon rusthollarin Johan Pastellin kanssa, sekä naimattomat tyttäret Liisa, Anna ja Kaisa. Alaikäisten lasten holhooja on isänisän veli Yrjö Simonpoika Vehoniemen Sipilästä.

Alkuperäisen perukirjan tutkiminen edellytti matkaa Turun maakunta-arkistoon, sillä Ikaalisten tuomiokunnan perukirjoista on mikrofilmattu kirjat 117–122, mutta kirjat 124, 125 ja 126, joissa myös on Ylä-Satakunnan Ylisen perukirjoja, ovat yhä filmaamatta.

Kirjan 126 sivulta 209 alkaa 11-sivuinen perukirja, joka sisältää yksityiskohtaisen kuvauksen Lintulan rustholista vuonna 1749. Ja tärkeimpänä kaikesta viimeisellä sivulla teksti: *Elisabeth Birckman afledne Simon Simonssons Encka* eli Elisabeth Birckman, edesmenneen Simo Simonpojan leski – ja alla Liisan puumerkki.

Alkuperäinen käräjäkirja

Henrik Birckmanin (3) ja Maria Simontyttären naima-asioita käsiteltiin Kangasalan käräjillä 27.–28. helmi- ja 2.–3. maaliskuuta 1741. Kuinka usein meille sukututkijoille onkaan muistutettu siitä, että parhaat tutkimuksen kohteet ovat alkuperäiset asiakirjat. Luotin Aulis Ojan käännökseen käräjäjutusta, eikä hän väärin ollutkaan suomentanut. Mutta alkuperäisessä tekstissä oli vielä tarkempi määritelmä Liisa Rekontyttärestä, "Birckmans faster dotter" eli Birckmanin (3) tädin tytär.

Tädeistä Sofia oli aviossa Reko Matinpojan kanssa, joten kun yhdistetään tiedot Kangasalan kirkonkirjoista, perukirjasta ja käräjäkirjoista, voidaan päätyä melkoisen aukottomaan tulokseen: *Simo Simonpoika (3) Lintulan puoliso oli Elisabet Rekontytär Birckman Tursolan Tavelasta.*

Liisa Rekontytär oli Birckman, mutta oliko Liisa kyytirättäri Reko Matinpojan ja Sofia Birckmanin tytär, ei ole vielä selvinnyt. Ehkä pientä osviittaa tähän suuntaan antaa tosiasia, että Sofia Birckman vietti viimeiset vuotensa Paalilan Lintulassa Simon ja Liisan isännöidessä taloa.

Kuitenkin perukirjassa Henrik Birckmanin (2) vaimon Sofia Juhontyttären jälkeen (17.–18.XX.1756) mainitaan: "Än påminnte härvid Henrik Birckmans [2] *systers son Simon Lindula* at i sterbhuset skall än vara något innestående utaf dess *moders Lisa Birckmans* arfs andel..." – Pitäisi ilmeisesti olla Henrikin (2) *sisaren* Sofian *tyttären* Liisan *poika* Simo Lintula, sillä Henrikin (2) sisar oli Sofia, jolla tytär Liisa, jolla mainittu poika Simo (4).

Tutkimusta pitäisi jatkaa, vai voisiko käydä niin onnellisesti, että joku sukututkija olisi jossakin nähnyt maininnan kyytirättäri Reko Matinpojasta, jonka vaimo olisi Sofia Birckman ja tytär Liisa Rekontytär, tai tietoja Sofia Birckmanin toisesta avioliitosta?

★★★★★

Lähteet

Aulis Oja 1971: Kaksi naimajuttua Kangasalan käräjiltä. Teoksessa Kangasalan talonpoikaiselämää Palon suvun asuma-alueilta III.

Esipolvitauluja I. Tampere: Tampereen seudun sukututkimusseura, 1987.

Liisa Poppius 1951: Presidentti Juho Kusti Paasikiven esipolvitauluja. – Genos-lehden liite.

Rafael Sumelius 1945: Birckman. – Genos.

Rafael Sumeliuksen käsikirjoituskokoelma. Kansallisarkisto.

Längelmäveden seudun historia I. 1949.

Jalmari Finnen arkisto. Tampereen kaupunginarkisto.

Jalmari Finnen perukirjakokoelma. Kansallisarkisto.

Ikaalisten tuomiokunnan perukirjat 124, 125, 126. Turun maakunta-arkisto.

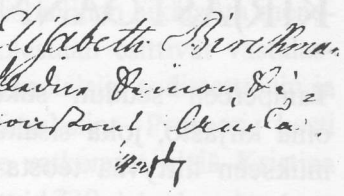

Simo Simonpoika Lintulan (3) perukirjan alla v. 1749 on hänen leskensä Liisa Rekontyttären eli Elisabeth Birckmanin puumerkki.

Pekka Nuottajärvi

Seuran viiri Kirsti Vimparille

Tampereen seudun sukututkimusseuran hallitus päätti kokouksessaan 5. tammikuuta 2001 luovuttaa seuran pöytästandaarin jäsenelleen Kirsti Vimparille tunnustuksena tämän pitkäaikaisesta epäitsekkäästä toiminnasta seuran, sen jäsenten ja koko sukututkimuksen hyväksi. Viiri luovutettiin seuran vuosikokouksen yhteydessä maaliskuun 13. päivänä 2001.

Sen lisäksi, että Kirsti Vimpari on antanut sukututkimusneuvontaa jäsenkokouksissa ja sukututkimuspäivillä, on hän opastanut ja neuvonut vuosien mittaan lukuisia aloittelevia sukututkijoita Metson mikrofilminlukulaitteiden äärellä. Kirsti Vimparin laaja tietämys sukututkimuksen alalta on hänen esimerkillisen toimintansa ansiosta koitunut lukemattomien sukututkijoiden ja koko sukututkimuksen hyväksi.

Tampereen seudun sukututkimusseuran koko väki onnittelee ansioitunutta jäsentään!

Puheenjohtaja Pekka Nuottajärvi ja sihteeri Marjatta Rintala ovat ojentaneet seuran viirin ja keväisen tulppaanikimpun Kirsti Vimparille.
Kuva: Ari Vesola.

Johanna Kurela

MUISTAKAA KIRJASTOANNE!

Tampereen seudun sukututkimusseuralla on oma kirjasto, joka sisältää yli 400 sukututkimukseen liittyvää teosta. Niiden joukossa on useita harvinaisia pieninä painoksina ilmestyneitä sukututkimuksia, joita ei löydy yleisistä kirjastoista. Kaikki jäsenmaksunsa maksaneet seuran jäsenet saavat lainata teoksia. Laina-aika on kaksi viikkoa.

Kirjastoluettelo on tarkoitus siirtää tulevaisuudessa Internetiin. Toistaiseksi seuran ainoa painettu kirjastoluettelo on julkaistu 20-vuotishistoriikissa, jota on edelleenkin myytävänä. Kirjojen lisäksi iso joukko muiden sukututkimusseurojen lehtiä on lainattavissa.

Seuralle tulevat *Aninkainen* (Turun Sukututkijat ry), *Genos* (Suomen Sukututkimusseuran aikakauskirja), *Sukutieto* (Suomen Sukututkimusseura), *Oulun sukututkija* (Oulun sukututkimusseura ry), *Släktforskaren* (Helsingfors släktforskare r.f.), *Sukuri* (Vantaan sukututkijat ry), *Sukuset* (Lahden seudun sukututkijat ry), *Sukuviesti* (Sukuseurojen keskusliitto SSK ry), *Tammerkoski* (Tampere-seura) ja *Vartiaisten viesti* (Vartiaiset ry).

Kirjasto kuuluu jäsenetuihinne, joten käyttäkää sitä hyväksi! Muistakaa myös seuraa, kun julkaisette tutkimuksianne, tyhjennätte kirjahyllyänne tai löydätte vanhojen kirjojen kaupoista hyviä historiallisia tutkimuksia – kirjastoon otetaan aina mielellään vastaan lahjoituksia!

Pekka Sillanpää

Budde-suvun pommerilainen alkuperä

Esi-isäni Gabriel Budde tuli Kuljun kartanon tilanhoitajaksi vuonna 1701. Hänen syntyperästään ei ole varmaa tietoa. Budde-nimisiä asuu eri puolilla maailmaa, ja tähän artikkeliin olen koonnut yhteen tietoja heidän sukunsa alkuperästä. Vaikuttaa siltä, että monet Budde-nimiset ovat alkujaan lähtöisin Pommerista, Saksan koillisosasta.

Gabriel Budden elämänvaiheita

Eräs esi-isistäni on Suoniemen Kuljun kartanon tilanhoitajana 1700-luvun alussa toiminut **Gabriel Budde**. Hänestä käytetään kirkonkirjoissa titteliä "ombudsman", mikä voidaan kääntää myös asiamieheksi tai edustajaksi. Hän tuli Kuljun kartanoon vuonna 1701. Samana vuonna hän myös meni naimisiin Karkun Kollasen ratsutilan omistajan, rykmentinkirjuri ja nimismies Kustaa Hannunpoika Svarthafran tyttären Kristina Svarthafran kanssa.

Gabriel Budden kerrotaan olleen huomattava mies paikkakunnalla. "Hänen asemansa vapaaherrallisen Mellin-suvun sukukartanon hoitajana antoi hänelle aikakaudellaan huomattavan yhteiskunnallisen aseman. Ja kun hän sitä paitsi oli sukua tai suvun sukua useille seudun arvokkaimmille perheille, on ymmärrettävää, että hän nautti seudulla suurta arvonantoa", kertoo Väinö Selander kirjassaan *Karkun ratsutilat*.

Pitäjän talolliset ja torpparit pyysivät usein Gabriel Buddea ja hänen vaimoaan lastensa kummeiksi. Vuosina 1703–1712 hän oli kummina kastekirjojen mukaan ainakin kahdeksan kertaa.

Ragnar Rosén antaa kirjassaan *Herrgårdar i Finland* toisenlaisen kuvan Buddesta. Hänen mukaansa Gabriel Budde oli kovasydäminen ja voitonhimoinen mies, joka hoiti enemmän omaa etuaan kuin isäntäväkensä omaisuutta. Jo kesällä 1707 valitettiin, että hän oli antanut viiden lehmän kuolla nälkään, ja että hän oli omavaltaisella karjan ja viljan myynnillä saattanut tilan lähes autiotilan tasolle. Siten esimerkiksi vuonna 1919 kokonaiskylvö oli vain vajaa viisi tynnyriä ruista ja ohraa, ja karja oli supistunut kahteen lehmään ja yhteen vasikkaan.

Edelleen väitettiin, että hänen itsevaltaiset toimensa aiheuttivat syvää katkeruutta seudun rahvaan piirissä. Samoin väitettiin, että Budden perheen toimenpiteet lokakuussa 1713 Pälkäneen taistelun jälkeen alkaneen isonvihan aikana olivat vahingollisia ei vain moraalisista vaan myös juridisista syistä. Elettiin kuitenkin ankaria aikoja venäläisen sotaväen ollessa maassa.

Gabriel Budde kuoli vain viisi kuukautta isonvihan alkamisesta, 10.3.1714, ja hänet haudattiin kirkon lattian alle. Näin ollen kaikkia isonvihan aikaisia tapahtumia ei voi panna hänen tililleen.

Isonvihan päätyttyä tilan haltuunsa saanut Gustaf Georg Mellin vaati kuitenkin Budden perillisiltä korvauksia isonvihan aikaisista menetyksistä. Perilliset puolestaan esittivät vastalaskun, joka perustui kaikenlaisiin todistettaviin ja ei-todistettaviin vaatimuksiin. Prosessi kesti vuosikausia eikä liene ratkennut vielä Kristina Svarthafran kuollessa n. 1730.

Gabriel Buddella ja Kristina Svarthafralla oli ainakin kuusi lasta: Liisa (s. 1702), Gustaf (s. 7.5.1703), Margetha (s. 24.5.1705), Gabriel (s. 17.7.1707), Daniel (s. 1.12.1709) ja Christina (s. 22.5.1712). Näistä lapsista isänsä kaimaksi kastettu Gabriel on esi-isäni. Hän toimi armeijan varusmestarina ja meni naimisiin Lempäälän nimismiehen Johannes Immeniuksen tyttären Kristina Immenian kanssa.

Tilanhoitaja Gabriel Budde osti vuonna 1704 Antti Jaakonpoika Slonskilta Karkussa olleen Nurkan ratsutilan, jota sittemmin viljeli lampuotina Yrjö Antinpoika. Tämä vihittiin 16.4.1721 avioliittoon Gabriel Budden tyttären Liisan kanssa, jolloin Yrjö Antinpojasta tuli Nurkan ratsutilan isäntä. Liisa Budden kuoltua 1753 ja Yrjö Antinpojan 1756 talo siirtyi heidän pojalleen Juho Yrjönpojalle, sitten tämän veljelle Antti Yrjönpojalle ja tämän jälkeen viimemainitun pojalle Antti Antinpojalle. Tämän viimeisen lapsen kuoltua vuonna 1864 päättyi Budden suku Nurkalla. Talo oli kuulunut tälle suvulle viidessä polvessa, lähes 150 vuoden ajan.

Mistä Gabriel Budde tuli Suoniemelle?

Kuljun kartano, johon Gabriel Budde tuli tilanhoitajaksi vuonna 1701, oli ollut jo vuodesta 1677 Mellin-suvun hallussa.

Mellinit olivat huomattavan vaikutusvaltainen suku, joka on eräiden tietojen mukaan peräisin Italiasta, josta se levittäytyi Saksaan ja erityisesti Pommeriin. Toisen tiedon mukaan suku on mahdollisesti Westfalenista kotoisin. Se tavataan 1200-luvun alussa Mecklenburgista, ja suvun nimi johtunee Parchimin kaupungin lähellä olevasta Mallin-nimisestä kylästä.

Suomeen suku siirtyi 1500-luvulla, kun kuningas Kustaa II Adolfin palveluksessa ratsumestarina ollut Christoffer Mellin myi 1500-luvulla Pommerissa sijaitsevia tilojaan ja osti tilalle omaisuutta Suomesta. Lisäksi hän sai läänityksekseen tilan Virolahden pitäjästä. Christoffer Mellinin ainoa lapsi Berndt Mellin syntyi Sauvossa 21.3.1608.

Mellinit pitivät kuitenkin yllä yhteyttään Pommeriin. Christoffer Mellinin pojanpoika kreivi Jürgen Mellin omisti huomattavia maa-alueita sekä Pommerissa että Suomessa.

Christoffer Mellinin pojanpoika Bernhard osti Kuljun kartanon vuonna 1677. Hänen leskensä vapaaherratar Katarina Creutz omisti tilan vuoteen 1687 asti. Vuoteen 1696 kartanon omistivat hänen perillisensä, vapaaherrat Lorenz, Bernhard, Gustaf ja Ernst Johan Mellin. Vuosina 1697–1710 Kuljun kartanon omisti Bernhard Mellinin veli vapaaherra ja eversti Gustaf Adolf Mellin, jonka veli Jürgen asui siis Pommerissa. Tämän omistajan aikana Gabriel Budde tuli kartanon tilanhoitajaksi.

Kuljun kartano kuului Mellin-suvulle aina vuoteen 1896, jolloin tila myytiin tehtailija, fil.maisteri Anton Elfvingille. Suomalainen Mellin-suku sammui mieslinjaltaan vuonna 1964.

1700-luvun alussa Mellineillä oli vielä vahva side Pommeriin. On mahdollista, että myös tilanhoitajaksi valittu Gabriel Budde olisi kotoisin sieltä. Osa Pommerista kuului 1700-luvun alussa Ruotsille, joten muutto ei olisi vaatinut edes valtakunnan rajan ylittämistä.

Buddeja Suomessa ja maailmalla

Kirjailija Jöns Budde

Varhaisin tunnettu Suomessa asunut Budde-suvun jäsen oli **Jöns Budde**. Hän oli Naantalin luostarissa vaikuttanut munkki ja kirjailija. Asiakirjoissa hänet mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1461, jolloin hän Naantalin luostarin noviisina oli muutamien luostariveljien kanssa todistajana eräässä oikeusjutussa. Seuraavana vuonna hänet oli jo muodollisestikin otettu luostariveljeskunnan jäseneksi. Sittemmin hän oli luostarin asiamiehenä useissa tärkeissä toimituksissa, mikä todistaa, että hän saavutti huomattavan aseman luostarissa.

Jöns Budde oli syntynyt luultavasti vuonna 1437. Vuonna 1468 hänet mainitaan ylioppilaana Pommerissa Greifswaldin yliopistossa, joka on eräs pohjoisen Euroopan ensimmäisiä yliopistoja, perustettu 1456. Jälkimaailmalle hän on kuitenkin tullut tunnetuksi meidän keskiaikamme huomattavimpana kirjailijana ja etenkin uskonnollisen kirjallisuuden kääntäjänä ja muokkaajana. Hän käänsi mm. latinasta ruotsiksi *Yhteenvedon Pyhän Birgitan ilmestyksistä*. Edelleen hän käänsi vuonna 1484 Juuditin, Esterin ja Makkabilaisten kirjat, mikä on varsinaisessa mielessä vanhin ruotsinkielinen raamatunkäännös.

Kirjoituksissaan hän käytti itsestään nimeä *Jönes Räk*. Hänen sukuperästään ei tiedetä muuta kuin että hänen isänsä etunimi oli Anders. "On kuitenkin oletettu, että Budde olisi ollut kotoisin Pommerista, koska Budde-nimisiä henkilöitä on usein tavattu tämän maan vanhimmissa asiakirjoissa. Mutta tämä nimi esiintyy sekä ennen että jälkeen Jöns Budden sekä Ruotsissa että Suomessa, eikä mikään ole sitä vastaan, etteikö jälkimmäinen maa voisi olla hänen isänmaansa", kirjoittaa Tor Carpelan kirjassaan *Finsk Biografisk Handbok*.

Budde-nimisiä Baltiassa

Kirjassa *Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften* mainitaan, että Budde-suvun sanotaan polveutuvan Pommerista (soll aus Pommern stammen). Jo vuonna 1312 suku on asustanut Rügenin saarella Pommerissa.

Vuonna 1570 tavataan veljekset Matthias ja Godslev Budde Tanskassa, ja muutamia vuosia myöhemmin he ovat Saarenmaalla. Matthias Budde oli Tanskan käskynhaltijana Saarenmaalla, ja hän hankki sieltä itselleen Töllistin tilan. Hänen suhteensa kuurinmaalaiseen Budden perheeseen on epäselvä. Kuitenkin hänen vaimonsa oli kuurinmaalainen. Molempien veljesten jälkeläiset palasivat 1600-luvulla Tanskaan, ja suku on siellä sammunut.

Sukutaulu I

I

Andreas Budde, Nessow (Pommeri); vaimo *Margaretha Winterfeldt*.

II

Henning, Nessow; vaimo *Dorothea Ruske*.

III

1. **Godslev**, haudattu Aaborg (St. Bodilskirche) 25.10.1622, Nessow, Rödslew ja Gunderupgåård. 1571 hovijunkkeri, 1573 kamariherra, 1577 juomanlaskija, 1577 vasallina Börglumin luostarissa, seurasi prisessa Annaa Skotlantiin.
I puoliso 30.6.1580 Koldingissa *Dorte Skinkel*, haudattu 19.10.1585.
II puoliso 25.2.1588 Haderslevhusissa *Sidsel Björn*, s. 30.3.1568 Stenalt, k. 3.2.1619. Haudattu Badum-kirkkoon.

2. **Matthias**, k. 1591. Ks. Sukutaulu II.

IV

Jälkimmäisestä avioliitosta poika **Friedrich (I)**, s. Börglum-luostarissa 13.2.1589. Haudattu Trondheimin tuomiokirkkoon 19.6.1650, Rödslev. Opiskeli Kööpenhaminassa ja Rostockissa, hovijunkkeri 1608–1613, ratsumestari 1627, vuokrasi Holmhofin tilaa Saarenmaalla 1628–1645, Trondheimin rykmentin eversti ja päällikkö 1648–1649.
Puoliso Anna *Urup*, s.1595 Bagnö, k. 18.2.1676. Isän nimi oli Arel.

V

1. **Jakob**, kuoli äkillisesti, hovijunkkeri 1642–1643.

2. **Godslev**, kuoli äkillisesti 1642.

3. **Helle**, k. kesäk.1684, puoliso *Reinhold von Hove*. Westnes, kenraalimajuri, k. 21.5.1682.

4. **Ellen**, k. 1654 Helgingör, puoliso *Christian Dietrich Irhr. von Gzernichow*, eversti ja taisteluvälineupseeri.

5. **Margarethe**, puoliso *Werner von Bietinghoff*, Zerell.

6. **Anna Margarethe**, puoliso *Matthias Orning*, Eide, ratsumestari.

Sukutaulu II

III

Matthias Budde, haudattu Gramzowin kirkkoon Anklamissa 2.2.1591, Töllistin haltija, saksalaisen viraston sihteeri 1575–1584, hovi-

junkkeri 1577, läänityksenä Thyholmin rovastikunta 1580. Käytettiin toistuvasti diplomaattisiin lähetystötehtäviin mm. Englantiin ja Puolaan, Saarenmaan käskynhaltija.
Puoliso *Ursula von Behr*, joka oli Piltenin käskynhaltijan Johann'in Edwahlenista (Kuurinmaa) (k.1613) ja Margaretha Grotthussin tytär.

IV

1. **Friedrich (II)** 1609, 1651, Töllist, Gölljall, Pia, Tacke, Schultzenhof, Mullut, Randefer, Hasik ja Uppel.
I puoliso 18.3.1628 *N. N. Becke*, Saarenmaan käskynhaltijan Jakobin (k. 1628) ja Hilla Marsuinin tytär.
II puoliso *Catharina (Karen) Urup*, k. 1656, Arelin tytär.

2. **Karin**, 1618, 1634; puoliso *Wilhelm Uerküll* Peudesta.

V

1. **Matthias**, s. 10.11.1613 Töllist; k. 5.6.1679 Hindfels, haudattu Hvidbjergin kirkkoon, Töllist ja Hindfels, hovijunkkeri, 1649 kapteeni, 1652–1660 Bakken läänitysmies Norjassa; allekirjoitti 1661 suvereenisuusasiakirjan, everstiluutnantti.
I puoliso *Regitze Sophie Giedde*, k. 1653.
II puoliso 1654 *Elisabeth von Gersdorff*, k. 23.9.1674, haudattu Hvidbjergin kirkkoon, isä Caspar.
III puoliso *Berte Margarethe Kaas*, Enevoldin tytär.
I ja II avioliitosta 6 lasta. Jälkeläiset 1700-luvun lopulla kuolleet sukupuuttoon.

2. **Friedrich Otto**, s. 1616, k. 28.4.1679 Thosö, haudattu yhdessä vaimonsa kanssa Tönsbergin Marian kirkkoon,Thosö 1614 hovijunkkeri, 1659 everstiluutnantti, 1661–1675 Besterlehnin rykmentin eversti.
Puoliso *Ide Sophie Bildt*, s. 19.9.1640, k. 13.6.1667, Bincentin tytär Thosöstä.
Tästä avioliitosta 3 poikaa ja 2 tytärtä. Jälkeläiset 1700-luvun lopulla kuolleet sukupuuttoon.

3. **Arel**, k. 22.3.1649, haudattu Kööpenhaminaan (Unsere Frauenkirche) 8.6.1649, hovijunkkeri 1647, Skoonen aateliskomppanian kornetti 1648.

4. **Helle**, 1651. (Helle ja Ursula kaksoset.)

5. **Ursula**, (Helle ja Ursula kaksoset.)

6. **Anne Catherine**, s. Töllist 18.1.1619, k. Kööpenhamina 6.8.1665.
I puoliso 1639 *Peder Wibeck*. 1659.
II puoliso 1662 *Joachim Bind*, k. 1687.

7. **Joachim**, s. Töllist 1626, k. Moss 1670, Töllistin haltija, lähti vaimon ja lasten kanssa Tanskaan, ratsuväen luutnantti.
Puoliso 1652 *Agnete von Hargen*, k. n. 1676. Tästä avioliitosta 11 lasta. Jälkeläiset kuolleet sukupuuttoon.

8. **Johann**, 1651, 1684, k. 1685, Töllistin ja Pian haltija, raatimies, maakuntapäämies; löi Otto Orningin kaksintaistelussa Malmössa.
I puoliso 1648 *Anna Treyden*, 1658, maaneuvos Klausin (k. 1653) Saltackista ja Adelheid Hoven tytär.
II puoliso *Elisabeth von Bietinghoff*, 1694, 1695.
I avioliitosta tytär **Adelheid Catharina**, 1691, 1695, Pian perijätär, jonka mies oli maakuntapäämies *Christian von Boll* (k. 1693) Werholmista.

9. **Christoffer Heinrich**, 1662 vänrikki, 1684 majuri.
Puoliso *Bibeke Margarethe Paslick*, Knudin tytär, 2 lasta.

10. **Margarethe**, 1651.

11. **Ehlen**, Gölljallin perijätär.
Puoliso *Odert von Poll*, Köln; k. 1677, majuri, maaneuvos, ritaripäämies.

12. **Sophia**, 1651, k. 1658.
Puoliso *Jürgen von der Osten-Sacken*, Kaunispäh'n, Gölljallin ja Sicksaarin haltija, k. 1690, Saarenmaan kuvernööri.

Budde-nimiset upseerit Kaarle XII:n armeijassa

Adam Lewenhauptin kirjassa *Karl XII:s officerare* mainitaan viisi Budde-nimistä upseeria. Nämä ovat:

Carl Georg von Budde, syntyi Malmössä 4.2.1690, kapteeni Malmön varuskuntarykmentissä, kuoli 1759 Hellestadin pitäjässä Skoonessa.

Jürgen Anders Budde, adjutantti Bremenin jalkaväkirykmentissä, erosi armeijasta 1719.

Knut Diedrick von Budde, kapteeni Mellinin pommerilaisessa jalkaväkirykmentissä 1705, kuoli 1706.

Magnus von Budde, syntyi 1658 Södermanlannissa, henkikaartin kapteeni, erosi armeijasta 1715. Hänen poikansa oli em. kapteeni Carl Georg von Budde.

Nils Budde, syntyi 1689 Tukholmassa, erosi Smoolannin ratsurykmentin ratsumestarina armeijasta 1722, kuoli 20.9.1733.

Edellä esitetyn perusteella voidaan arvella, että myös Ruotsissa tänä päivänä saattaa elää Budde-nimisiä henkilöitä.

Suomen Argentiinan-lähettiläs Eino Välikangas on puolestaan ilmoittanut (1935), että Norjassa Budde-suku edelleen elää ja kukoistaa viiden perheen voimin.

Budde-sukua Saksassa

Australiassa nykyään asuva Paul Budde on kirjoittanut suvustaan kirjan *The History of the Budde family*.

Sukuhaara sai alkunsa 1500-luvulla Emsburenissa Ala-Saksissa. Sieltä suku muutti n. 1600 Wietmarscheniin Ala-Saksissa. Vanhin suvun tunnettu jäsen on Eilerus Budde, joka syntyi n. 1623 Wietmarschenissa ja kuoli 10.3.1693. Budde-perhe aloitti Sönte Marienroden luostarin omistamalla maalla turpeennoston. Turve oli tällä puuttomalla alueella tärkeä polttoaine ja kauppatavara aina 1900-luvun alkuun saakka. Tämä turvetila oli suuren suoalueen, Ostermoorin, laitamilla ja tila maksoi vuokraa luostarille. Vuokrasuhdetta kesti aina vuoteen 1854, jolloin tila osti itsensä vapaaksi.

Vuonna 1771 yksi suvun jäsen, Gerard Hermann Budde, muutti Nordhorniin Ala-Saksissa. Toinen samanniminen suvun jäsen muutti 1871 Ootmarsumiin, Twentessä Hollannissa. Paul Budde syntyi 1950 Vughtissa Brabantissa Hollannissa ja kolme vuotta myöhemmin hänen isänsä Herman muutti perheineen Ossiin Brabantissa. Paul Budde muutti 1983 vaimonsa ja kolmen lapsensa kanssa Buckettyyn Australiaan.

Samoilla alueilla Ala-Saksissa kuin edellä esitetty Budden sukuhaara on esiintynyt myös aatelinen Budde-suvun haara. Ritari-(von) Buddeilla on ollut linnoja Osnabrückissä, Vechtassa (Buddenburg) ja Hangessa lähellä Lingeniä. Vaikka näillä aatelisilla on siteitä Wietmarscheniin, niin Paul Budde ei ole löytänyt yhteistä linkkiä näiden sukujen välille.

Paul Budde toteaa, että "on viitteitä, että Budde-perheen alkuperä on pohjoisempana Saksassa Itämeren ympärillä. Buddeja on tavattu tällä alueella (Lübeck, Stralsund, Barth, Greifswald) 12. vuosisadalta lähtien". Edelleenkin on olemassa eräs itäfriisiläinen haara Buddesukua, joka saattaa johtaa tälle alueelle.

Itämeren alueelta on löydetty varhaisimmat merkinnät Budde-nimisistä henkilöistä: Alard Budde 1130-luvulla Stralsundissa Pommerissa. 1200-luvulla Budde-ritarit: Christian Budde v. 1349 Lyypekissä, Hinrich Budde, presbyteeri Barthissa Pommerissa, Hans Budde (Buddeke) samassa kaupungissa 1398 ja Hugo Budde Ruhrin alueella 1400-luvun vaiheilla.

Vuonna 1557 oli Hynryck Budde kapteenina yhdessä niistä 51 aluksesta, jotka sinä vuonna veivät suolaa Rääveliin eli Tallinnaan ja paluulastina toivat viljaa. On arveltu, että kaikkien näiden laivojen kapteenit olisivat olleet saksalaisia tai hollantilaisia. Saksalaiset kapteenit olivat tavallisesti Lyypekistä tai Hampurista ja vain harvoin Danzigista tai Räävelistä. (Kivimäe 1994.)

Budde-suvun vaakuna

Budde-suvun vaakuna on ns. lohkoinen vaakuna, jossa vaakuna on jaettu kahteen kenttään vinosti oikeasta yläkulmasta vasempaan alakulmaan kulkevalla viivalla. Vaakunakielessä suuntia tarkastellaan kilven kantajan kannalta, jolloin katsojan kannalta suunnat ovat päinvastaiset. Yläkentässä on mustalla pohjalla punainen, kasvava yksisarvinen, alakentässä sinimusta, vino shakkiruudukko.

Yksisarvinen on hevosen näköinen taruelläin, jolla on pitkä, suora, eteenpäin suunnattu sarvi otsassa. Sitä käytettiin heraldiikassa keskiajan Euroopassa. Se esiintyi taiteessa jo muinaisajan Egyptissä, Persiassa ja Kiinassa. Heraldiikassa kuvioiden luonteenomaisia piirteitä kuten eläinten sarvia suurennetaan tyylitellen, joten vaakunaselitelmässä sanonta "kasvava" tarkoittanee juuri tätä asiaa.

Tämä vaakuna on esitetty kirjassa *Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften*.

Paul Budden laatimassa Budde-suvun historiassa on mainittu kaikkiaan 10 Budde-suvun vaakunaa. Yksi niistä on rekisteröity Deventerissä Hollannissa. Muut vaakunat ovat Itä-Frieslannista, Pommerista, Saksasta ja USA:sta. Yksisarvinen ja ranskanlilja ovat näissä hallitsevina piirteinä.

Budde-nimen merkitys

Paul Budde esittää Budde-sanan alkuperästä useita selityksiä. Saksalaisen sukunimisanakirjan mukaan (Karljosef Brechenmacher) Budde ja Buddeke ovat pohjoisgermaanisia etunimiä.

Toisessa saksalaisessa sanakirjassa (Hans Barlow) pohjoisgermaaniset nimet Budde ja Buddeke yhdistetään sanaan "Bütte", astiaan, johon viinintekijä panee puristetut rypäleet kypsymään. Budde on hänen mukaansa lyhennys sanasta "Buddenbender", tynnyrintekijä.

Hän mainitsee toisena mahdollisuutena (kuten westfalenilaisissa nimissä Buddenbrock, -siek ja -diek), että sana tarkoittaisi paikkaa liejuisella, likaisella tai suomaisella alueella. Tässä erikoismerkityksessä nimi on merkitty muistiin jo 950. Yhä vieläkin vetisistä soista Itämeren rannikolla käytetään sanaa "Bodden".

Dudenin saksankielen etymologisessa sanakirjassa mainitaan sanalle "Bodden" myös merkitys 'matala rantameri, merenlahti'.

Hollantilaisen historioitsijan A. van der Plankin mukaan nimi Budde on germaanista alkuperää. Se on heimon nimi, joka merkitsee 'käskeä, määrätä'. Budde-nimen patronyymejä ovat: Budden, Budie, But, Buts, Butte, Buttelins, Butz, Butske.

Buddet tänään

Syksyllä 2000 olin Valkeakosken Seudun Sukututkijat ry:n järjestämällä arkistomatkalla Tartossa, jossa tapasin mm. Eesti Genealoogia Seltsin puheenjohtajan Kalle Keskylän. Kun hän oli erityisesti perehtynyt saarenmaalaisten sukujen tutkimiseen, tiedustelin häneltä, josko hän tuntisi Budde-nimeä Saarenmaalla. Nimi oli hänelle kuitenkin täysin outo.

Tarton puhelinluettelosta en löytänyt Budde-nimeä. Olen myös tutkinut Liettuan Vilnan, Kaunasin ja Klaipedan puhelinluettelot löytämättä niistä Budde-nimeä. Nimeä ei myöskään löytynyt Varsovan eikä Krakovan puhelinluetteloista. Sen sijaan Wienin puhelinluettelossa oli yksi Budde-niminen henkilö, Anny Budde.

Paul Budden mukaan Saksassa on yli 10.000 Budde-nimistä henkilöä, USA:ssa 1800-luvun alusta lukien n. 3000, Hollannissa n. 400, Britanniassa n. 50 ja Etelä-Ranskassa n. 20 henkilöä. Buddeja on myös Italiassa, Australiassa, Itävallassa ja Norjassa.

Yhteenveto

Useat lähdetiedot, Budde-nimen pohjoisgermaaninen tausta sekä nimen yleisyys nykyisessä Saksassa viittaavat vahvasti siihen, että Budde-suku on peräisin Pommerista. Myös suomalaiset Buddet ovat ilmeisesti tätä sukuperää. Tiedetään, että Naantalin munkilla Jöns Buddella oli yhteyksiä Pommeriin. On myös mahdollista, että Kuljun kartanon tilanhoitaja Gabriel Budde olisi hänkin sieltä kotoisin.

Lähteet

Aminoff-Winberg, Johanna 2000: Finlands Ridderskaps och adels kalender. Suomen Ritariston ja aatelin kalenteri. Jyväskylä, Atena Kustannus.

Anrep, Gabriel 1861: Svenska Adelns Ättartavlor. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner.

Budde, Paul 2000: The history of the Budde family. Internet: http//:www.budde.com.au/budde/.

Carpelan, Tor 1903: Finsk Biografisk Handbok. Helsingfors, Frenckellska Tryckeri Ab.

Carpelan, Tor 1958: Ättartavlor för de på Finlands Riddarhus inskrivna ätterna. Helsingfors, Frenckellska Tryckeri Aktiebolagets Förlag.

Drosdowski, Günther 1989: Duden Etymologie, Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache. Mannheim, Clausen & Bosse, Leck.

Elgenstierna, Gustaf 1930: Den introducerade Svenska Adelns Ättartavlor. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner.

Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften, Ösel I, 1935 Tartu Herausg. von Oeselschen Gemeinnützigen Verbande.

Gohsman Bowen, Carol 2000: The History of Pomerania. Internet: http://pages.prodigy.net/jhbowen/pommhist.htm.

Jutikkala, Eino – Nikander, Gabriel 1941: Suomen kartanot ja suurtilat II. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Kivi.

Kivimäe, Jüri 1994: Räävelissä 1500-luvulla käyneistä aluksista ja merimiehistä. – Teoksessa Meren kansaa. IX Itämeri-seminaari Kotkassa 5.–8.8.1992. Loviisa, Itä-Uudenmaan kirjapaino Oy.

Laidre, Margus 1990: Schwedische Garnisonen in Est- und Livland 1654–1699. Tallinn, Valgus.

Lewenhaupt, Adam 1920: Karl XII:s officerare. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner Förlag.

Otavan Iso Tietosanakirja. 1960–1965. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ramsay, Jully 1909: Frälseslägter i Finland intill Stora Ofreden. Helsingfors, Söderström & Co.

Rippikirjat Karkku ja Suoniemi; JK 977, 982, 988.

Rosén, Ragnar 1929: Kulju i Suoniemi. Kirjoitus kirjassa Herrgårdar i Finland. Helsingfors, Söderström & Co.

Selander, Wäinö (näköispainos 1991): Karkun ratsutilat.

Suomen asutuksen yleisluettelo; ES 2178, SAY 125, 146.

Pommeri sijaitsee Itämeren rannalla, Saksan ja Puolan rajalla. Oder-joki jakaa Pommerin läntiseen Etu-Pommeriin ja isompaan, itäpuoliseen Taka-Pommeriin. Osa Taka-Pommerista ja koko Etu-Pommeri kuului vuodesta 1648 Ruotsille. Vuonna 1720 Ruotsi luovutti Etu-Pommerin eteläosan ja 1814 loputkin hallinnassaan ollutta Pommeria Tanskalle.

Kartta *Der Grosse Brockhaus* -tietosanakirjasta.

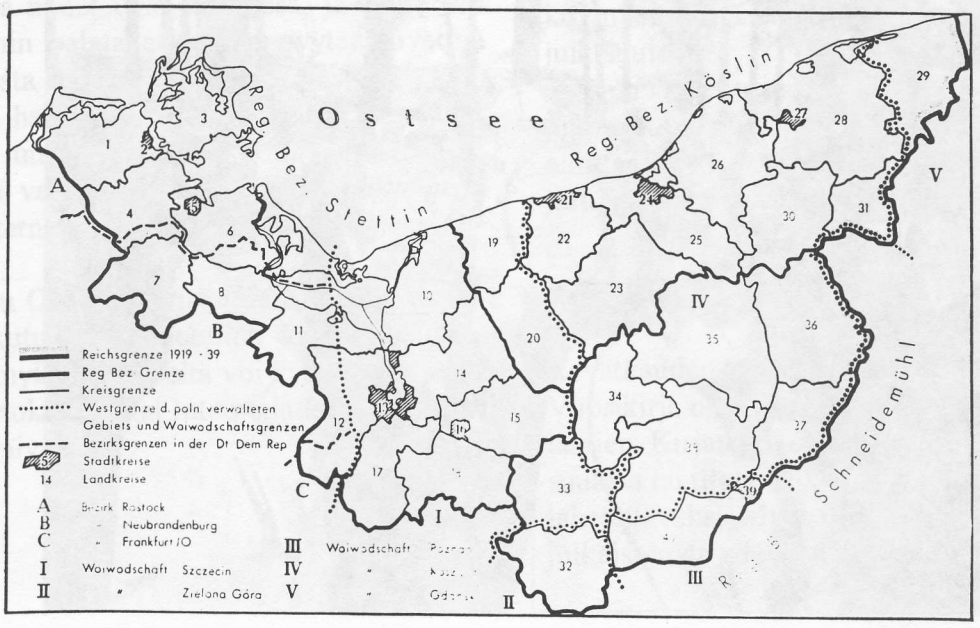

Erkki Sivi

Iltaretki Ala-Pispalaan 8.5.2001

Ala-Pispalan tarinoita kuulemassa

Tampereen seudun sukututkimusseura teki toukokuun 8. päivän iltana retken Ala-Pispalaan. Oppaana toimi lehtori Kirsti Salo, paikallisena Ala-Pispalan kanta-asukkaana.

Oltiin kokoonnuttu Tampereen Vanhan kirkon luona olevalle retkeläisten pysäkille odottamaan seuramme jäsenille tilattua linja-autoa. Tälle retkelle, jota lämmin ilmakin tuntui suosivan, osallistui 43 seuramme jäsentä.

Retkelle varattu linja-auto jätti matkustajansa ns. Pispalan torille, josta kierros jatkui jalkaisin Koukkarinkatu 3:n kohdalle. Reitti eteni Markkinakatua Pölkkykylän metsäiselle harjanteelle, pohjoisella rinteellä kulkevan Porin rautatien varteen.

Oppaamme hyvä paikallistuntemus ja kerrontatapa sai retkeläiset näkemään menneiden aikojen asukkaat ja talot sekä heidän elämäntapansa.

Aloimme laskeutua etelään johtavaa Pöllikujaa alas aina Pispalan valtatien varteen, jonka ylitimme hieman ylempää tavoitteenamme Vähävartiankadun pohjoinen alkupää. Olimme laskeutuneet yli Mäkikadun Kannaksenkadulle, kun liikennettä sekoitti Pispalan ikioma palava puutalo. Viimeksi kun täällä seuramme retki kulki, oli nähtävyytenä kolmikerroksinen poltettu puutalo; miten sattuikin.

Suuntasimme Rimminkadulta Tahmelan valtatielle ja sitä länteen, Uittotunnelinkadulle. Erään talon seinässä oli vanha kilpi *Uittamonkatu 1* jäänteenä menneiltä ajoilta. Retkeläiset saapuivat uittotunnelin eteläiselle suuaukolle ja kulkivat yli vanhan rautatien. Tampereen seudun sukututkimusseuran retkeläiset olivat Ala-Pispalan rautatieseisakkeella ja muistelivat puunippujen nostolaitteita sekä niitä menneitä aikoja.

Kyläsepänkadun varrella Pättiniemen puiston reunalla kyyhötti kookas puinen talo, keltaiseksi joskus maalattuna ja parhaat päivänsä nähneenä. Aikoinaan se oli kuulunut Uittoyh-

distykselle; sille, joka kuljetti puutavaran Pispalan harjanteen ylitse vorokki- ja tukkirännilaittein. Ns. Uittoyhdistyksen talon nykyinen omistaja on Lilja Kiho, ollut sitä jo viitisen vuotta. Tontin on ominut hallintaansa YIT Rakennus Oy. Muitakin mutkia on asiaan tullut.

Retkeläiset kulkivat Pättiniemenkatua etelään ja siitä kääntyen oikealle Savenvalajankadulle. Monille kulku Ala-Pispalan kapeilla puistomaisilla kaduilla oli elämys, taisi se olla jopa ensikertainenkin.

Pysähdyttiin kuuntelemaan oppaamme kertomaa paikallishistoriaa, kuten Savenvalajankatu 9:n kohdallakin. Tontti kasvoi pitkää ruohoa, ei polun polkua, talo kyyhötti hoitamattomana. Tontin ja talon omistajaa ei tiedetä, kunnes kaupungin kiinteistö- ja tonttiosasto sen lakisääteisesti kohta omistaa.

Savenvalajankatu länsipäässään päättyy kansakoulun pihaan. Koulun pihassa odotti retkeläisiä Mäntylän liikenteen linja-auto, sama, jolla olimme muutama tunti sitten saapuneet Pispalan torille Pispalan valtatien varteen. Näin oli sään ja hyvän mielen suosima Ala-Pispalan retki melkein kohta jo kotimatkaa vaille.

Ala-Pispalan retken asiantuntevana oppaana toimi Kirsti Salo Pispalan Moreenista. Kirsti Salo on edellisen sivun kuvassa keskellä papereita käsissään.
Kuva: Erkki Sivi.

Johanna Kurela

Kiitos apuansa tarjonneille!

Edellisessä Orpana-lehdessä pyydettiin jäsenistöltä apua erilaisten pienten ja suurempien tehtävien tekemiseksi. Tähän pyyntöömme on saatu paljon vastauksia. Etenkin naiset ovat vastanneet tähän kutsuun kiitettävästi, ja uutta väkeä on saatu seuran toimintaan mukaan. Sydämellinen kiitos teille kaikille! Jokaiselle ei ole vielä voitu tarjota mahdollisuutta tulla talkoisiin, mutta nimet ovat muistissa, ja seura voi myöhemmin palata asiaan ja pyytää luvattua lyhytaikaista apua.

Uuden hallituksen ohessa seura on saanut muitakin uusia toimihenkilöitä. Julkaisujen myynnistä vastaa nykyään *Hilkka Järvinen* ja seuran Internet-sivujen ylläpidosta *Markku Ollila*.

Markku Ollila on lupautunut lisäksi vastaamaan sukututkimusohjelmien käyttöön liittyviin kysymyksiin. Häneltä voi kysyä apua muidenkin tietokonetta tai Internetiä koskevien ongelmien vaivatessa.

Johanna Kurela

Pitäkää Orpana pulskassa kunnossa!

Tällä kertaa Orpana on poikkeuksellisen tuhti lukupaketti: siihen on saatu koottua 40 sivua lukemista. Jotta seuraavakin lehti kopsahtaisi postiluukustanne yhtä pulskana, pitäisi Orpanaa ruokkia uusilla jutuilla. Pyydänkin nyt lehden vanhoja avustajia samoin kuin ensikertalaisiakin tarjoamaan artikkeleitanne julkaistavaksi! Salanimellä saa julkaista jos luonne on ujon sorttinen, ja toimitus kyllä huolehtii siitä, ettei kovin suuria kielellisiä kömmähdyksiä pääse julkisuuteen.

Kun lähetätte artikkelinne Johanna Kurelalle marraskuun puoliväliin mennessä, niin saatte aloittaa vuoden 2002 komeasti lukemalla omaa juttuanne Orpanasta!

Uusi Vuosikirja myynnissä

Kevätkauden 2001 esitelmiä sisältävä uusi Vuosikirja on myynnissä syyskauden alusta lähtien. Kirjan voi ostaa ennen esitelmätilaisuuksia tai tilata Hilkka Järviseltä postitse lähetettäväksi. Myös useimpia vanhoja julkaisuja on edelleen myynnissä.

Pekka Nuottajärvi

SUKUTUTKIMUSPÄIVILLÄ LAUKAASSA

Maaliskuun 17.–18. 2001 kokoontui sukututkimusväkeä eri puolilta maata valtakunnallisille sukututkimuspäiville Laukaaseen, Kuntoutus- ja liikuntakeskus Peurunkaan. Suomen Sukututkimusseura ja Keski-Suomen Sukututkimusyhdistys toimivat päivien isäntinä.

Peurunka tarjosi mainiot tilat onnistuneille sukututkimuspäiville. Itse tilaisuus, ateriat ja majoitus olivat kaikki saman katon alla, samoin laaja sukututkimusaiheinen näyttely- ja myyntitila.

Suomen Sukututkimusseuran esimiehen Lars-Folke Landgrenin avattua tilaisuuden tervehdyksensä esittivät myös Keski-Suomen Sukututkimusyhdistyksen ja Laukaan kunnan edustajat. Tervehdysten jälkeen julkistettiin vuoden sukukirja.

Sukukirjakilpailu järjestettiin nyt jo kymmenennen kerran. Kilpailuun oli ilmoitettu yli 80 viime vuonna ilmestynyttä sukukirjaa. Arvosteluraadin puheenjohtaja Markku Kuorilehto esitteli palkitut kirjat. Kuorilehdon mukaan sukukirjojen paremmuutta ei mitata nimien lukumäärän, painoasun tai sivumäärän perusteella, vaan painoarvo pannaan laaja-alaiselle tutkimukselle, jossa on käytetty useampia lähteitä. Laadukas tutkimus tekee kunniaa suvun jäsenille.

Raati oli valinnut ehdokkaiden joukosta vuoden 2000 sukukirjaksi Veli Häkkisen ja Seppo Sipun teoksen *Mämmälän kylän talot ja suvut*. Kirja ei ole tavanomainen sukukirja, vaan se kertoo nykyisen Anjalankosken, entisen Sippolan kunnan Mämmälän kylän, sen talojen ja sukujen vaiheista.

Kunniamaininnan saivat kaksi teosta, nimittäin Hans Andersinin ja Erik Anttisen kirja *Andersin: itäsuomalainen virkamiessuku*. Kirja on ilmestynyt samanaikaisesti ruotsinkielisenä nimellä *Andersin: den östfinländska tjänstemannesläkten*. Kirjasta saa hyvän kuvan millaisessa yhteiskunnassa esivanhemmat ovat eläneet. Toinen kunniamaininta tuli teokselle *Ätterna Knorring*, kirjoittajina Pontus Möller, Karl Johan Paulsen ja Gotthard von Knorring. Kirja sisältää kansainvälisenä yhteistyönä laaditun tutkimuksen Knorringien aatelissuvusta.

Lauantain esitelmät ja iltatilaisuus

Lauantaipäivänä kuultiin ensinnä FT Jorma Filminin esitelmä "Vuosipalvelijat ja irtain työväki vanhimmissa historiallisissa lähteissä". Esitelmöitsijä kertoi sukututkimusongelmista palvelusväkeen kuuluvien osalta. Saimme kuulla mm., että vaikka palvelusväki vanhoina aikoina luettiin perheeseen kuuluvaksi, niin henkikirjoista heistä löytyy kuitenkin ainoastaan puolet. Nekin vain useimmiten lukumääränä ilmaistuna.

Lounaan jälkeen FT Heikki Rantatupa kertoi maakirjakartoista kylä- ja talohistorian lähteinä. Ruotsin maanmittauslaitos perustettiin 1628, ja ensimmäiset maanmittarit tulivat Suomeen v. 1634. Aluksi karttoja laadittiin sotilaalliseen ja verotukselliseen käyttöön. Näin syntyivät mm. värilliset 1600-luvun kylien maakirjakartat, joita säilytetään nykyisin Kansallisarkistossa. Ne on siirretty myös Internetiin ja löytyvät osoitteesta www.csc.fi/maakirjakartat. 1600-luvun lopulla pystyttiin tekemään jo koko maan kartta. Seuraavalla vuosisadalla tehtiin mm. läänin- ja kihlakuntakarttoja sekä isojakokartoitusta.

Iltapäivän toinen esitelmä oli kuin jatkoa edelliseen. DI Yrjö Pulkkisen esityksen nimi oli: "Maanmittausarkistot sukututkimuksen tietolähteenä". Pulkkinen aloitti esitelmänsä sanoilla: "Jos kylässä ei ole riitaa – kutsukaa maanmittari!" Näin hän viittasi kaikkina aikoina vireillä ol-

leisiin lukemattomiin rajariitoihin. Luennoitsija esitteli maanmittaustoimistojen sisäistä, koko maata käsittävää tietoverkkoa, JAKO-järjestelmää. Sen avulla saa kaikista maanmittaustoimistoista mistä osista maata tahansa olevia maanmittaustietoja, esim. tilahistorian. Siis luettelon kaikista maanmittaustoimituksista halutusta tilasta.

Iltapäivän viimeisenä kuultiin TeknT Martti I. Jaatisen esitelmä "Sortavalan vanhojen asemakaavojen henkilöluettelot 1697–1857". Sortavalalaisia sukuja tutkivalle esitys antoi uuden mielenkiintoisen tietolähteen.

Päivien ohessa olevaan näyttelyyn oli mahdollisuus tutustua ruoka- ja kahvitaukojen aikana sekä esitelmien lomassa. Useat paikalliset sukututkimusyhdistykset ja niitä lähellä olevat yhteisöt olivat tuoneet aineistoaan esille, yleisön nähtäväksi ja myyntiin. Suomen Sukututkimusseuran kirjakaupan laaja valikoima oli myös esillä. Gummeruksen kirjapaino esitteli tuotteitaan sekä mahdollisuuksiaan palvella painatusasioissa sukukirjaa suunnittelevia.

Illalla sukututkimusväki, lähes 200 henkeä, kokoontui yhteiselle illalliselle Peurungan ravintolaan. Hyvän ruuan, juoman, ystävien ja tuttujen seurassa vilkkaasti seurustellen ilta vierähti myöhäiseksi. On iso joukko sukututkijoita, jotka osallistuvat näille vuosittaisille sukututkimuspäiville, olivatpa ne sitten missäpäin maata tahansa. Päivien monipuolinen tarjonta kartuttaa ja syventää sukututkimustietoja sekä taitoja, antaa mahdollisuuden tavata harrastustuttaviaan ja luomaan uusia suhteita.

Sunnuntain ohjelmaa

Peurungan pehmeässä vuoteessa nukutun yön ja aamiaisen jälkeen jatkui päivien ohjelma. Vuorossa oli FM Heikki Vuorimiehen esitelmä "Väenottojärjestelmästä vakinaiseen sotamiehenpitoon". Esityksessään hän valotti sotaväen siirtymävaihetta väenottojärjestelmästä ruotujakoiseksi sotalaitokseksi 1690-luvulla. Saimme myös selvitystä tuon ajan joukko-osastoista ja niiden rekrytöintialueista.

Sunnuntaiaamupäivän toisen esitelmän aihe oli 1500–1600-luvun tuomiokirjat. Niistä kertoi FM Olli Martikainen. Tämän ajan tuomiokirjoista tutkija saa täydennystä ja varmennusta muiden lähteiden tietoihin. Myös naisten nimiä ja tietoja heistä löytyy tuomiokirjoista. Kyseisen ajan muut lähteet ovat naisten osalta varsin niukkoja.

Aamupäiväkahvin juotuamme maakunta-arkiston johtaja Raimo Viikki esitelmöi luovutetun alueen väestöasiakirjoista sukututkimuslähteenä. Viikki teki selkoa viime sodissa luovutetun alueen arkistojen säilytyspaikoista ja tutkimusmahdollisuuksista.

Evakuoiduksi saadut arkistot ovat pääosin Mikkelin maakunta-arkistossa tutkijoiden käytettävissä. Sodan jalkoihin evakuoimatta jäänyttä arkistoainesta on Venäjällä mm. entisessä Viipurin maakunta-arkistossa, Karjalan tasavallan arkistossa Petroskoissa sekä ortodoksisia kirkonkirjoja Arkangelissa. Osa luovutetun alueen arkistoja tuhoutui tai hävisi kokonaan sodan melskeissä. Jonkin verran Venäjän arkistoissa olevaa maatamme koskevaa aineistoa on mikrofilmattu Suomeen.

Puolenpäivän aikaan nautitun lounaan jälkeen esitelmöi opettaja Seppo Remes aiheesta "Metsäsuomalaiset Ruotsissa ja Norjassa". Tämä esitys jäi minulta kuulematta. Sen aikana katselin vielä näyttelyä ja tein joitakin hankintoja.

Päivän viimeisenä oli sota-arkiston johtaja Jaana Kilkin esitys "Sota-arkisto ja sotien 1939-45 henkilöaineisto". Esitelmöijä kehotti viime sotien vaiheita ja henkilöhistoriaa tutkivien tutustumaan ensin sotahistoriaan. Taistelut ja taistelupaikat pitäisi tuntea, samoin joukko-osastot ja niiden lyhenteet. Monista joukko-osastoista on olemassa kirjoitettuja historioita.

Sota-arkistossa säilytetään mm. sotapäiväkirjoja sekä sotilaiden kantakortteja liitteineen. Niistä on mahdollista saada tietyillä edellytyksillä myös kopioita.

Päätössanojen jälkeen kukin aloitti matkan kotiseudulleen. Seuraavan kerran valtakunnalliset sukututkimuspäivät järjestetään maaliskuussa v. 2002 – Rovaniemellä. Peräpohjolan sukututkijoiden edustaja kutsui sukututkimusväkeä osallistumaan päiville ja toivotti tervetulleeksi maaliskuussa Rovaniemelle. Siellä paljastetaan joulupukin sukupuu!

Antti Lähde

Orivesi, Vehkalahti ja Aeron lentomoottorikorjaamo

– SOTIEMME "SALAINEN KOLMIKKO"

Kerron teille hyvät orivesiläiset (muutkin saattavat kiinnostua aiheesta) ajanjaksosta, joka uhkaa jäädä pitäjänhistorian hämärään.

Jotta etenemme kalenterin mukaan, ovat omat muistoni ja mielikuvani ajassa mukana niin hyvin kuin 5-vuotiaasta lähtien olen näitä vaiheita elämästäni voinut muistaa ja käsitellä. Sota oli valitettavasti meidän sen ajan lapsien identiteetin kasvualustana.

Korjaamon vaiheisiin liittyvät tosiasiat kuin myös tämän pikku yhteisön elämästä ja henkilöistä kertovat jututkin on julkaistu Suomen Ilmailumuseon luvalla ja myötävaikutuksella.

"Aeron moottorikorjaamo sijoitettiin aikanaan suojaisaan paikkaan Orivedelle. Oletettiin näet, että se olisi tällöin niin kaukana rajoistamme, ettei suurimmankaan toimintasäteen omaava pommikonelaivasto pystyisi sinne asti lentämään."

Tämähän ei pitänyt sitten käytännössä paikkaansa. Muistan kovin selvästi ne kuulaat talvipäivät tai päivän, kun "naapuri" ajeli pommareillaan Oriveden yli hyvin korkealla ja määrätietoisesti kohti Tamperetta.

Perheemme muutti Orivedelle Kokkolasta, jossa isäni Aate Lähde oli töissä valtion lentokonetehtaalla, joka taas oli paennut Tampereen pommituksia. Venäläiset löysivät Kokkolan ja pommittivat raskaasti – muistan hyvin kun tuntolevyt kaulassa me lapset juoksimme sireenien ulvoessa talojen kellareihin. Naapuritalo tuhoutui pommin täysosumasta.

"Talvisodan uhatessa tehtiin Aerosta ilmavoimien siviililentolaivue ja moottorikorjaamo alistettiin sille. Vaatimaton paja Malmilla aloitti 28.6.1937. Paja evakuoitiin sodan varalta Vaasaan, jossa yritettiin toimia Halldin Oy:n maalaamossa. 1940 matka jatkui Kauhajoelle Jyvä Oy:n viljakuivaamotehtaaseen, ja sieltä takaisin Malmille. 1941 ryhdyttiin etsimään uutta paikkaa Tampereen pohjoispuolelta. Näin päädyttiin Orivedelle Ennqvist-yhtiön omistamiin tiloihin. Elokuussa 1940 alkoivat uuden korjaamorakennuksen suunnittelu- ja rakennustyöt. Korjaamo vihittiin käyttöön 20. toukokuuta 1941."

"Orivedelle rakennettiin kymmenkunta omakotitaloa perheille sekä miesten asuntola. Henkilökunnan määrä oli suurimmillaan 128. Korjaamolle komennettiin miehiä työhön sodasta. Näin tulivat yhtiön palvelukseen M. M. Sakari Reijonen, Anselm Ahonen ja Leo Jokinen Orivedeltä. Aerolaiset eivät ruvenneet valittelemaan syrjäistä asemaansa, vaan korjasivat osan puuttuvista yhteiskunnallisista riennoista käynnistämällä itse omia tilaisuuksiaan."

Omiin poikasen mielikuviin on erityisesti jäänyt kanttiinissa käynnit ja varsinkin siellä järjestetyt pienemmät ja sitäkin suuremmat juhlat. Kanttiini oli edellä mainitun miesten asuntolan alakerta, jossa myös aamiaiset söi koko korjaamon väki.

Erään aamiaistunnin aikana soi puhelin – se ainoa – ja lähinnä oleva kaveri vastasi. Soittaja, eräs Suomaseman isäntä, yritti hädissään selvittää, että heidän suuri navettansa on ilmiliekeissä – johon vastaaja, että "katsokaas isäntä kun meillä on ruokatunti..." Isäntä luovutti ja sanoi "syökää rauhassa" ja löi luurin kiinni.

Aerolla oli niihin aikaan kenties Oriveden tehokkain palokunta, miehiä koossa ja

bensakäyttöinen M.A.N.-kuorma-auto ja hyvä sammutuskalusto. Tottakai he lähtivät ja liukkaasti tässäkin tilanteessa. Me pojat ajoimme polkupyörillä perässä sen kun kerkisimme. Palo oli kuitenkin yleensä loppu, kun pääsimme perille.

Ei Aerola ollut mikään lintukoto, siellä asuvilla ihmisillä oli aivan samoja iloja ja suruja kuin missä tahansa, mutta jollain taianomaisella tavalla ikävätkin asiat ja sekoilut käännettiin huumorin puolelle – ja sitä riitti vaikka muille jakaa. Uskon nyt, että se on ollut erikoisosaamisen ja kovan vastuun ainoa ja luonnollinen vastapaino.

Erään talven muistikuvat nousevat mieleen. Monet hävittäjälentäjä-ässistämme ja Mannerheim-ristin ritareista lensivät itse koneensä jäälle rantaan ja huoltoa odottaessaan lepäsivät ja majoittuivat korjaamon päällikön insinööri Semeniuksen kotona.

Sodasta muistuttamaan ovat myös jääneet erikoisen vahva ilmapuolustus koko alueella ja talojen katolle istutetut puut.

Ensimmäiset ja jokavuotiset joulujuhlat ovat varmaan meidän veljessarjan pojilla hienoja muistoja. Enomme oli onnistunut saamaan meistä aikamoisen voimistelijatiimin. Esiinnyimme aina alkuillasta, johon kuului mm. Aeron pääjohtajan läsnäolo, ja sekös jännitti ja lämmitti. Ja sitten kipinkapin kotiin, vaikka mieli paloi aikuisten juhlahumuun.

Sodanjälkeisinä vuosina pääsin mm. postipojaksi ja yhden suven olin Olinin Eikan koekäyttöapurina.

Korjaamon henkilökunta osallistui ajan mukana aktiivisesti Oriveden ja Vehkalahden kylän, jossa korjaamo sijaitsi, harrastustoimintaan. Mukana oltiin urheilussa, palotoimessa ja politiikassa sekä korjailtiin myös maanviljelijöiden maatalouskoneita.

Vuonna 1941 alkoi myös ilmestyä "Kylän Lukusanomat". Ajalle ominaista oli perunannostojuhlien pito ja muutoinkin perunannostolle varatun palstatilan suuruus. Tulevista suurista juhlapäivistä muistutettiin vain, että 1.5. oli vappu ja 16.10. Lars Ravander täyttää vuosia.

Lehden kakkosnumero ilmestyi 31.12.1942 muistuttaen etusivullaan: "Vuositilaajat, uudistakaa tilauksenne ajoissa!" Nyt jo 8-sivuiseksi paisuneessa lehdessä oli myös talouselämää käsittelevä sivu.

Kirjoittaja ei voinut ymmärtää elinkustannusindeksin laskutapaa. Hänen mielestään pitkäripaisen puute aiheuttaa keskiarvokansalaiselle seuraavan kaltaisia Tampereen matkoja:

Junalippu Orivesi–Tampere–Orivesi	41:00
4 tunnin palkka	13:50
Päivällinen Tuotannossa	79:50
Puolikas Vaakunaa	125:00
Puolikas Pöytäviinaa	130:00
Vessassa käynti	1:00
Yhteensä	389:75

Näin lehden teko jatkui:

"Kylän Lukusanomien n:o 7 ilmestyi 1947 ja siinä valiteltiin, ettei toimitukselle ole jäänyt edes arkistokappaleita edellisistä numeroista. Toimit-tajat ilmoittivat sopineensa Olinin kanssa, että jos moinen hävittämistyö jatkuu, tullaan sen suorittajat ripustamaan koehuoneen kattoon Twin Wasp –moottorin koekäytön ajaksi."

Lukusanomien lisäksi Sakari Reijosen joulukronikat olivat juhlien riemukkaimpia ohjelmia, jotka kertoivat aerolaisten "elämästä" ja kommelluksista. Juhlailmoituksista ilmenee, että 12.12.1942 pidettiin kanttiinissa pikkujoulujuhlat. Niihin olivat kaikki aerolaiset sekä korjaamon katon alla liikkuvat varikon miehet vihittyine puolisoineen tervetulleita.

Ajan tunnukseksi voitaisiin ottaa ilmoituksen kehotus: "Tunnettua lienee, että tänäin lauantaina katsotaan kaikkien leipäkortit puuronsyönnin ja kahvipullan merkeissä. Leipä- ja maitokortit mukaan. Samoin oma sokerirasia taskuun. Muistakaa!"

Takaisin Helsinkiin ja Vantaalle siirryttiin toukokuun puolivälissä 1955. Finnairin Eläkeläiset -yhdistyksen energinen puheenjohtaja Lauri "Oxi" Oksanen on todennut: "Nykyinen Finnair on senioreiden suorittaman työn ansiota. Pitäköön nykypolvi sen yhä maineensa veroisena."

Artikkeli on aiemmin ilmestynyt *Oriveden Seudun Joulu 1998* – lehdessä. Tekstiä on hieman lyhennetty ja siihen liittyvät kiinnostavat kuvat on tilanpuutteen takia jouduttu jättämään pois.

Johanna Kurela

Elektronisille julkaisuille identifioiva tunnus

Internetistä on sukututkijoille paljon hyötyä. Moni tutkija on julkaissut sukuselvityksiään Internetissä ja näin saanut tutkimuksilleen laajan, kansainvälisenkin lukijapiirin. Tähän asti korkeatasoiseen työhön pyrkinyt sukututkija ei ole kuitenkaan voinut käyttää lähteenään tällaisia Internet-julkaisuja.

Internetin tärkeimpiä ominaispiirteitä on muuttuvuus: vaikka jossakin tietyssä www-osoitteessa on tänään yhdenlaista tekstiä, niin huomenna voi sama sivu olla muuttunut aivan toiseksi. Tekstin laatija on voinut korjata pieniä virheitä – ja sukututkimuksissa vähäisetkin päivämäärämuutokset ovat merkittäviä! – tai vaihtaa koko tekstin uudeksi. Saman tekstin www-osoite on myös voinut vaihtua. Pysyvyyttä ei ole.

Tutkimuksissa ei siis ole kannattanut viitata Internet-sivuun, sillä se on voinut täydellisesti muuttua tai kadota siihen mennessä, kun lukija saa tutkimuksen käsiinsä. Lähteenä voi käyttää vain sellaista materiaalia, jonka sisältö säilyy muuttumattomana periaatteessa ikuisesti.

Tähän ongelmaan on nyt ratkaisu, kun verkossa julkaistavalle, kirjan sisältöä vastaavalle materiaalille on saatavissa oma identifiointitunnus. URN-tunnusten (Uniform Resource Name) avulla voidaan identifioida pysyvästi Internet-verkosta löytyvät dokumentit. Kun verkkojulkaisulla on URN-numero, löytyy haluttu teksti aina, vaikka sen www-osoite olisikin vaihtunut. Kun tekstille on annettu URN-tunnus, ei sen sisältöä voi enää muuttaa.

URN-tunnus vastaa siis kirjoille annettavaa ISBN-numeroa (International Standard Book Number). Jos siis löydätte verkosta sukututkimuksia, joilla on URN, voitte käyttää niitä lähdeteoksena samaan tapaan kuin kirjoja. Lähdeluettelossa mainitsette tutkimuksen tekijän ja nimen lisäksi URN-tunnuksen. Tällaisen tutkimuksen www-osoitetta ei tarvitse enää mainita.

Lisätietoa URN- ja ISBN-numerosta sekä niiden hakemisesta löytyy Helsingin yliopiston kirjaston sivuilta osoitteesta *www.lib.helsinki.fi/hyk/kt/kustantajat/urn.html*.

Johanna Kurela

TALONPOJAN HISTORIA TUTUKSI

Tulossa Suomen historian kurssi

Tampereen seudun sukututkimusseura järjestää lauantaina 20.10.2001 Museokeskus Vapriikin auditoriossa Suomen historian kertauskurssin, jonka aikana käydään läpi sukututkimusmielessä kiinnostavimpia menneisyyden vaiheita. Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksen tutkija Raisa Maria Toivo käy viisi tuntia kestävän kurssipäivän aikana läpi tärkeimpiä tapahtumia noin 1500-luvun puolivälistä 1800-luvun puoliväliin. Asioita tarkastellaan pääasiassa talonpojan näkökulmasta.

Lisätietoja kurssista löytyy seuran www-sivuilta sekä jäsenkirjeestä.

Tervetuloa mukaan!

Sisältö

Eino Koskinen:	Puheenjohtajan palsta	1
	Puumerkkejä Internetissä	2
	In memoriam	2
Johanna Kurela:	Hiukan oikeinkirjoitusoppia	3
Pentti Kalliolepo:	Maalari Malakias Albert Walinin elämänvaiheita	4
Johanna Kurela:	Hallitukseen uutta väkeä: seuralle uusi puheenjohtaja	6
	Tervetuloa tutustumaan hallitukseen!	7
	Eino Koskinen, puheenjohtaja	7
	Marjatta Rintala, sihteeri	8
	Pirkko Laine, rahastonhoitaja	8
	Erkki Sivi, retkivastaava	9
	Antti Lähde, ohjelmavastaava	10
	Johanna Kurela, vpj., julk. toimittaja	11
Johanna Kurela:	Uusi artikkelisarja tulossa Orpanaan: Jännittäviä tuomiokirjatarinoita	11
Eino Koskinen:	Murhatyö Lavian kappelissa: Dramaattista uutisointia vuodelta 1864	12
Johanna Kurela:	Porvoo – historiaa ja runoutta	20
Marja Lintula:	Sukututkimuksen pulmakohtia: Kangasalan Paalilan Lintulan emäntä Lisa Grelsdotter – Liisa Rekontytär – Tursolan Tavelasta vai Leipin Lintulasta?	22
Pekka Nuottajärvi:	Seuran viiri Kirsti Vimparille	26
Johanna Kurela:	Muistakaa kirjastoanne!	26
Pekka Sillanpää:	Budde-suvun pommerilainen alkuperä	27
Erkki Sivi:	Ala-Pispalan tarinoita kuulemassa	34
Johanna Kurela:	Kiitos apuansa tarjonneille!	35
Johanna Kurela:	Pitäkää Orpana pulskassa kunnossa!	35
	Uusi Vuosikirja myynnissä	35
Pekka Nuottajärvi:	Sukututkimuspäivillä Laukaassa	36
Antti Lähde:	Orivesi, Vehkalahti ja Aeron lentomoottorikorjaamo – sotiemme "salainen kolmikko"	38
Johanna Kurela:	Elektronisille julkaisuille identifioiva tunnus	40
Johanna Kurela:	Talonpojan historia tutuksi: Tulossa Suomen historian kurssi	40